

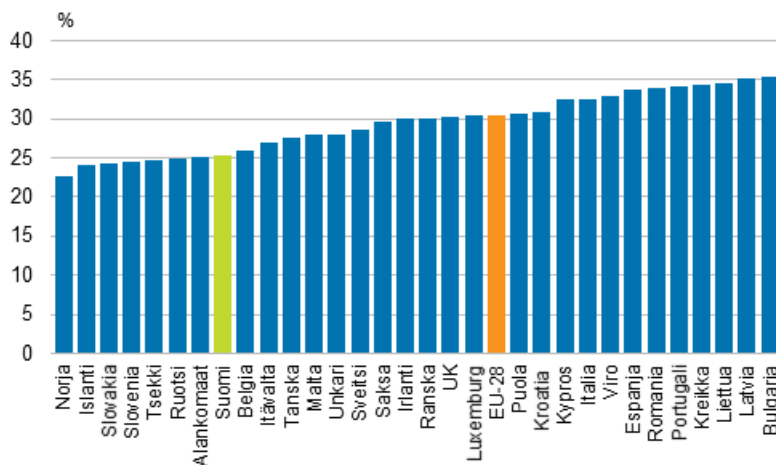
Tulonjakotilasto 2013

Tuloerot ja toimeentulo (kansainvälinen vertailu)

Tuloerot ja köyhyysriski Suomessa EU:n keskitasoa pienemmät

Tuloerot ovat Suomessa edelleen EU:n keskitasoa pienemmät, vaikka ne kasvoivat kansainvälisesti verraten nopeasti 1990-luvun lopulla. Joka neljäs EU-kansalainen elää köyhyys- tai syrjäytymisriskissä, kun Suomessa köyhyys- tai syrjäytymisriskissä eläviä on 16 prosenttia väestöstä. Tiedot ilmenevät EU:n tulo- ja elinolotilastosta, jossa Suomen tiedot perustuvat Tilastokeskuksen tulonjakotilaston aineistoon.

Tuloerot Euroopan maissa vuonna 2012, Gini-indeksi (%)

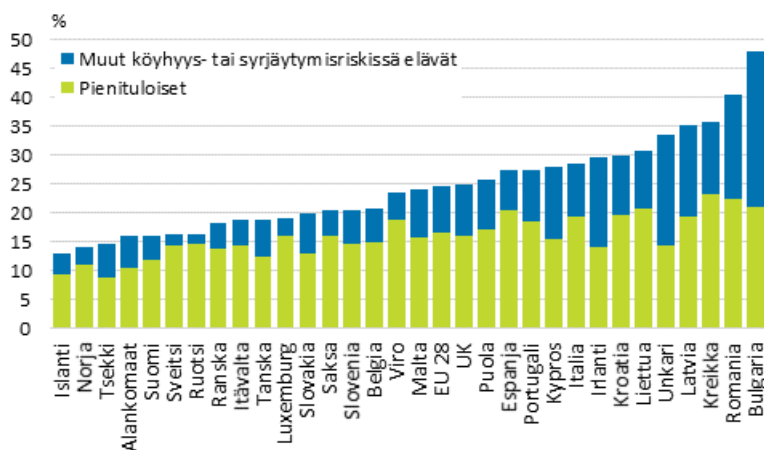

Lähde: Eurostat, EU:n tulo- ja elinolotilasto (EU-SILC 2013, tulojen viitevuosi 2012, paitsi Yhdistynyt kuningaskunta 2013). Gini-indeksi saa arvon 0, jos kaikki saavat saman verran tuloja ja arvon 100, jos yksi tulonsaaja saa kaikki tulot. Tulokäsite: käytettävissä olevat rahatulot (pl. myyntivoitot) kulutusyksikköä kohti.

Pienimmät suhteelliset tuloerot Euroopassa vuonna 2012 olivat Norjassa ja Islannissa ja suurimmat Bulgariassa ja Latviassa. Väestön suurituloisimman kymmenesosan keskitulot olivat Suomessa 5,2-kertaiset pienituloisimpaan kymmenesosaan verrattuna, kun suurten tuloerojen maissa ne olivat yli kymmenkertaiset. Yleisin tuloeromittari eli Gini-indeksi oli Suomessa 25,4, kun EU-maiden keskiarvo oli 30,5. Mitä suurempi Gini-kerroin on, sitä suuremmat ovat tuloerot.

Joka neljäs EU-kansalainen elää köyhyys- tai syrjäytymisriskissä. Suomessa köyhyys- tai syrjäytymisriskissä eläviä oli 16 prosenttia väestöstä vuonna 2012. Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä elävien osuus väestöstä oli suurin Bulgariassa (48 prosenttia) ja matalin Islannissa (13 prosenttia). Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä eläviä ovat pienituloiset, aineellista puutetta kokevat tai vajaatyöllisessä taloudessa asuvat henkilöt. Pienituloisiin kotitalouksiin kuului vajaat 17 prosenttia EU:n jäsenmaiden väestöstä vuonna 2012. Suomen pienituloisuusaste oli tuolloin EU-maista kolmanneksi matalin, 11,7 prosenttia. Kreikassa, Romaniassa, Bulgariassa, Liettuassa ja Espanjassa yli viidennes väestöstä oli pienituloisia.

Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä elävien väestöosuus jaettuna pienituloisiin sekä muihin köyhyys- tai syrjäytymisriskissä eläviin Euroopassa vuonna 2012

Lähde: Eurostat, EU:n tulo- ja elinolotilasto (EU-SILC 2013, tulojen viitevuosi 2012, paitsi Yhdistynyt kuningaskunta 2013).

Köyhyys- tai syrjäytymisuhkaa mittaava niin sanottu AROPE-indikaattori (At Risk of Poverty or Social Exclusion) on osa Eurooppa 2020 -strategian tavoitteiden seuranta. Pienituloisia ovat henkilöt, jotka asuvat kotitaloudessa, jonka tulot kulutusyksikköä¹⁾ kohti ovat alle 60 prosenttia kansallisesta mediaanitulosta. Vajaatyöllisiä henkilöitä ovat kaikki ne alle 60-vuotiaat, joiden kotitalouden työpanos on tutkimusvuoden aikana alle 20 prosenttia kotitalouden mahdollisesta työpanoksesta. Mahdollinen työpanos tarkoittaa kotitalouden 18–59-vuotiaiden henkilöiden (pl. 18–24-vuotiaat epäitsenäiset) yhteenlaskettuja teoreettisia työkuukausia vuodessa. Vakavaa aineellista puutetta kokeviksi katsotaan ne henkilöt, joiden kotitaloudessa koetaan puutetta vähintään neljällä mittarilla yhdeksästä. Mittarit ovat: maksuvaikeuksien kokeminen, vaikeudet selviytyä yllättävistä menoista tai että taloudella ei ole varaa puhelimeen, pesukoneeseen, televisioon, autoon, proteiinipitoiseen ateriaan joka toinen päivä, viikon lomaan vuodessa tai pitää kotiaan riittävän lämpimänä.

1) Kooltaan ja rakenteeltaan erilaisten kotitalouksien tulot on jaettu ns. kulutusyksiköillä. Kulutusyksiköt perustuvat Eurostatin käyttämään asteikkoon. Kotitalouden yksi aikuinen on yksi kulutusyksikkö. Muut kotitalouden 14 vuotta täyttäneet henkilöt ovat kukin 0,5 kulutusyksikköä ja 0–13-vuotiaat lapset ovat kukin 0,3 kulutusyksikköä. Yhden aikuisen kotitalous on yksi kulutusyksikkö, kun taas kotitalous, johon kuuluu esimerkiksi puoliset ja yksi alle 14-vuotias lapsi, ovat yhteensä 1,8 kulutusyksikköä.

Sisällys

1. Tuloerot Euroopan maissa vuonna 2012.....	4
2. Köyhyys- tai syrjäytymisriski sekä kotitalouksien toimeentulo-ongelmat.....	7
2.1 Joka neljäs EU-kansalainen on köyhyys- tai syrjäytymisuhan alla.....	7
2.2 Kotitalouksien toimeentulo-ongelmat harvinaisempia Pohjoismaissa, yleisimpiä Kreikassa.....	9
3. Pienituloisuus Euroopan maissa.....	11
3.1 Pienituloisten osuus väestöstä on Suomessa Euroopan matalimpia.....	11
3.2 Lasten ja työssäkäyvien pienituloisuus on Suomessa verraten vähäistä.....	11
4. Tuloerojen muutos Suomessa pitkällä aikavälillä	13
4.1 Tuloerojen kasvu Suomessa 1990-luvun lopulla OECD-maiden nopeimpia.....	13
4.2 Tuloerojen muutos Suomessa 1987–2013.....	14

Taulukot

Liitetaulukot

Liitetaulukko 1. Tuloerot ja ostovoimakorjattu tulotaso Euroopan maissa vuonna 2012.....	16
Liitetaulukko 2. Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien henkilöiden osuus ja lukumäärä yhteensä ja komponentteittain Euroopan maissa vuonna 2012	16

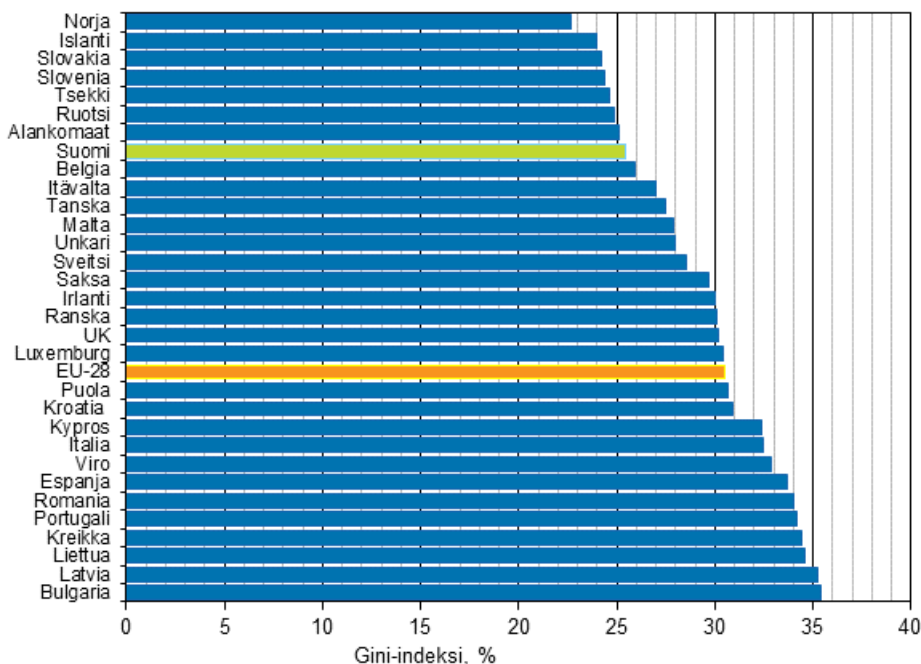
Kuviot

Kuvio 1. Suhteelliset tuloerot Euroopan maissa vuonna 2012, Gini-indeksi (%), ekvivalentit käytettävissä olevat rahatulot (pl. myyntivoitot).....	4
Kuvio 2. Keskimääräinen ostovoimakorjattu tulotaso (mediaani) ja tuloerot (Gini-indeksi) Euroopan maissa 2012, ekvivalentit käytettävissä olevat rahatulot (pl. myyntivoitot).....	5
Kuvio 3. Osuus ekvivalenteista käytettävissä olevista rahatuloista 2012, pienituloisin 40 prosenttia ja suurituloisin kymmenys	6
Kuvio 4. Köyhyys- tai syrjäytymisuhan (AROE) alla elävien henkilöiden osuus maan väestöstä vuonna 2012.....	7
Kuvio 5. Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä elävien osuus maan väestöstä riskin syvyyden mukaan vuonna 2012.....	8
Kuvio 6. Pienituloisten ja muiden köyhyys- tai syrjäytymisriskissä elävien osuus maan väestöstä vuonna 2012.....	8
Kuvio 7. Väestö kotitalouden kokeman toimeentulon mukaan vuonna 2012.....	9
Kuvio 8. Väestö kotitalouden yllättävästä menosta selviämisen mukaan vuonna 2012.....	10
Kuvio 9. Väestö tuloryhmittäin Euroopan maissa vuonna 2012, maat järjestetty pienituloisimman tuloryhmän osuuden mukaan.....	11
Kuvio 10. Lasten ja 65 vuotta täyttäneiden pienituloisuusasteet Euroopassa vuonna 2012, maat on järjestetty lasten pienituloisuusasteen mukaan	12
Kuvio 11. Työssäkäyvien pienituloisuusaste Euroopan maissa vuonna 2012.....	12
Kuvio 12. Tuloerot Suomessa 1966–2013, käytettävissä olevat rahatulot (pl. myyntivoitot), Gini-indeksi (%)	13
Kuvio 13. Tuloerojen muutos (Gini-kerroin) eräissä OECD-maissa 1990-luvun puoliväliin verrattuna, maat on järjestetty Gini-kertoimen muutoksen (%-yksikköä) mukaan	14
Kuvio 14. Tuotannontekijätulojen (pl. myyntivoitot), käytettävissä olevien rahatulojen (pl. myyntivoitot) ja käytettävissä olevien tulojen (ml. myyntivoitot ja asuntotulo) Gini-indeksit (%) 1987–2013	15
Laatuseloste: tulonjakotilasto.....	18

1. Tuloerot Euroopan maissa vuonna 2012

Tuloerot ovat Suomessa edelleen EU:n keskitasoa selvästi pienemmät, vaikka ne kasvoivat kansainvälisesti verraten nopeasti erityisesti 1990-luvulla (ks. tämän julkaisun katsaus 4). Yleisin tuloeromittari eli Gini-indeksi oli vuonna 2012 Suomessa 25,4. EU-maiden Gini-kertoimien keskiarvo oli 30,5. Pienimmät suhteelliset tuloerot Euroopassa ovat Norjassa ja Islannissa ja suurimmat Latviassa ja Bulgariassa. Gini-indeksi saa arvon 0, jos kaikki saavat saman verran tuloja ja arvon 100, jos yksi tulonsaaja saa kaikki tulot. Mitä suurempi Gini-kerroin, sitä suuremmat tuloerot.¹⁾

Kuvio 1. Suhteelliset tuloerot Euroopan maissa vuonna 2012, Gini-indeksi (%), ekvivalentit käytettävissä olevat rahatulot (pl. myyntivoitot)

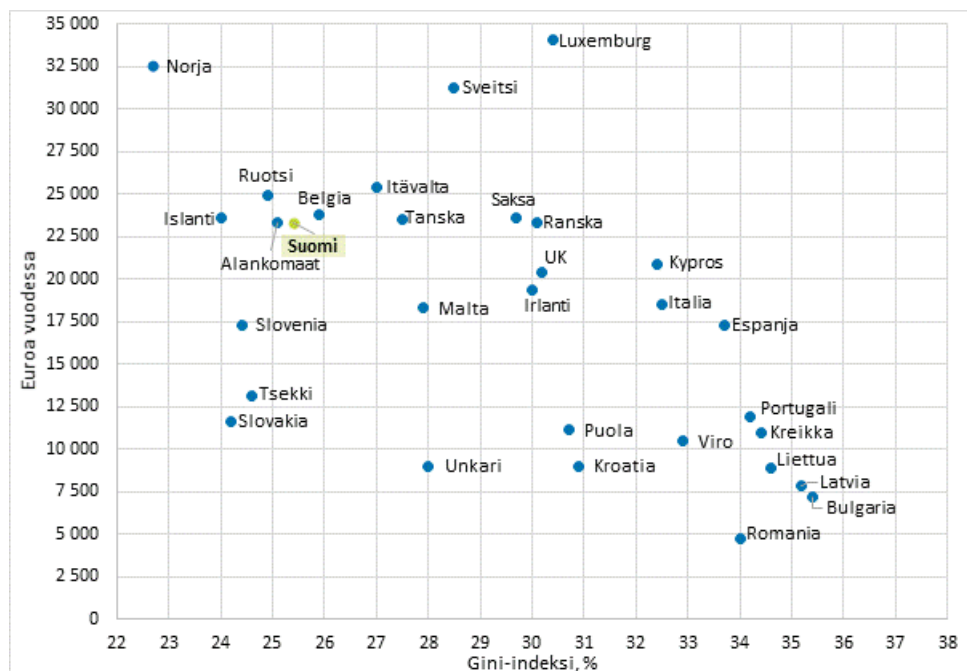
Lähde: Eurostat, EU:n tulo ja elinotilasto (EU-SILC 2013, tulojen viitevuosi 2012, Iso-Britannia 2013).

Gini-kerroin kuvaa maan sisäisiä suhteellisia tuloeroja, eikä ota huomioon maiden välisiä elintasoeroja. Kuviossa 2 on esitetty ostovoimakorjattu²⁾ mediaanitulo ja Gini-kertoimet Euroopan maissa vuonna 2012. Yleisesti ottaen Suomi asettuu sekä tulotasojen että tuloerojen suhteen ryhmään, jossa on pääosin Keski- ja Pohjois-Euroopan maita (ostovoimakorjattu mediaanitulo 20 000–25 000 euroa vuodessa, Gini-kerroin 25–30). Tulotaso on matalin Itä- ja Etelä-Euroopassa, joissa usein myös suhteelliset tuloerot ovat suuret. Poikkeuksia ovat Tšekki, Slovakia ja Slovenia, joissa tuloerot ovat verraten kapeat. Sveitsi, Norja ja Luxemburg erottuvat hyvin korkean tulotason maina, joista Norjassa on Eurostatin tietojen mukaan selvästi pienimmät suhteelliset tuloerot. Kuvio perustuu tämän julkaisun liitetaulukon 1 tietoihin.

1) Tuloilla tarkoitetaan nettotuloja eli verojen jälkeisiä rahatuloja, jotka koostuvat työ- ja omaisuustuloista (ilman myyntivoittoa) ja tulonsiirroista. Mukana tarkastelussa on koko väestö eli palkansaajien lisäksi eläkeläiset, työttömät ja muut väestöryhmät. Kooltaan ja rakenteeltaan erilaisten kotitalouksien tulot on saatettu yhteismitallisiksi jakamalla ne kulutusyksiköillä. Kulutusyksikköasteikko on Eurostatin käyttämä asteikko, jossa kotitalouden ensimmäinen aikuinen saa painon 1, muut yli 13-vuotiaat painon 0,5 ja alle 14-vuotiaat painon 0,3.

2) Ostovoimakorjauksella huomioidaan maiden väliset hintaerot. Yksityisen kulutuksen hintataso oli lähtöaineistossa Suomessa yli viidenneksen korkeampi kuin EU:n keskiarvo vuonna 2012. Eurostatin tietokannassa ostovoimakorjauksen perusta on EU:n yksityisen kulutuksen hintataso (EU-28=100). Tässä julkaisussa ostovoimakorjatut tiedot on skaalattu suhteessa Suomen hintatasoon (Suomi=100) eli "Suomen euroiksi".

Kuvio 2. Keskimääräinen ostovoimakorjattu tulotaso (mediaani) ja tuloerot (Gini-indeksi) Euroopan maissa 2012, ekvivalentit käytettävissä olevat rahatulot (pl. myyntivoitot)

Lähde: Eurostat, EU:n tulo ja elinotilasto (EU-SILC 2013, tulojen viitevuosi 2012, Iso-Britannia 2013).

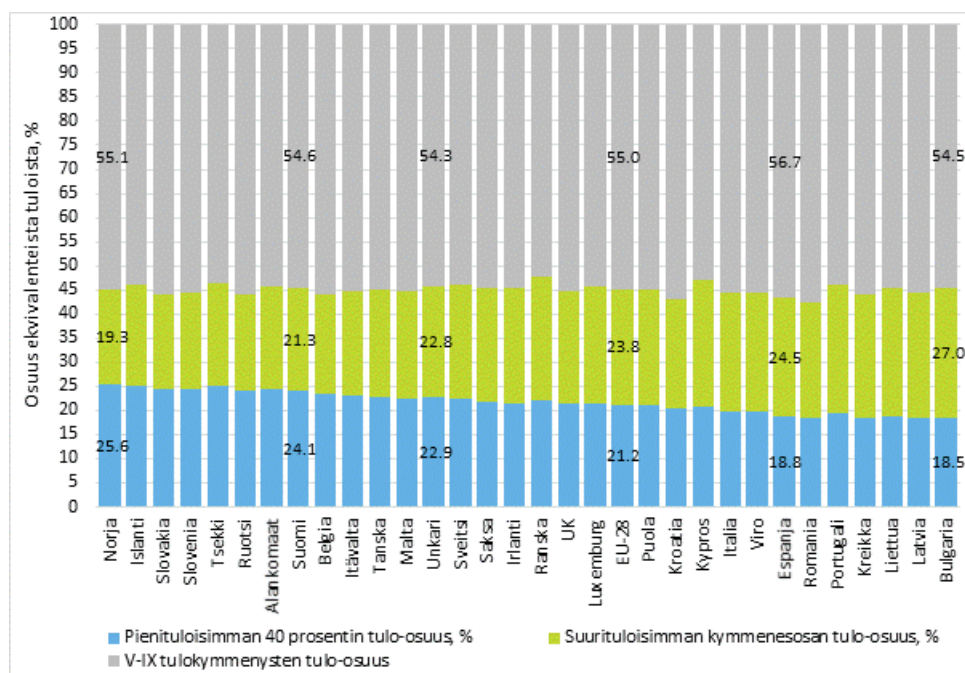
Väestön pienituloisimman kymmenesosan osuus tuloista oli Suomessa 4,1 prosenttia ja suurituloisimman kymmenesosan osuus 21,3 prosenttia vuonna 2012, kun käytetään kansainvälisesti vertailukelpoista tulokäsitettä. Siten suurituloisimman kymmenesosan keskitulot olivat Suomessa 5,2-kertaiset pienituloisimpaan kymmenykseen verrattuna, kun suurten tuloerojen maissa ne ovat yli kymmenkertaiset (ks. tämän julkaisun liitetaulukko 1). Esimerkiksi Espanjassa suurituloisimman kymmenesosan tulotaso oli noin 13-kertainen pienituloisimpaan kymmenykseen verrattuna. Siellä pienituloisin kymmenesosa väestöstä sai tuloista 1,9 prosenttia ja suurituloisin kymmenesosa 24,5 prosenttia.³⁾

Tuloeroja voidaan kuvata myös vertaamalla suurituloisimman kymmenyksen ja pienituloisimman 40 prosentin tulo-osuuksien suhdetta toisiinsa (ks. julkaisun liitetaulukko 1). Tämä ns. Palma-suhde saa arvon 1, jos osuudet ovat samoja ja tällöin Gini-kerroin on usein lähellä arvoa 28. Suomessa Palma-suhde on noin 0,9 kansainvälisesti vertailukelpoisella tulokäsitteellä (ilman myyntivoittoja), eli pienituloisimman 40 prosentin tulo-osuus on suurempi kuin suurituloisimman kymmenyksen. EU-maiden Palma-suhteiden keskiarvo oli 1,12. Latviassa ja Bulgariassa suhde oli noin 1,4.

Palma-suhteen taustalla on havainto, jonka mukaan useissa maissa tulokymmenysten V–IX osuus tuloista pysyy vakaana noin 50 prosentissa. Näissä tulokymmenyksissä on puolet väestöstä. Muutokset tuloeroissa näkyvät tulokymmenyksissä I–IV (neljä pienituloisinta kymmenystä) ja X (suurituloisin kymmenys), joissa on myös puolet väestöstä. Useissa Euroopan maissa tulokymmenyksissä V–IX oleva puolikas väestöstä saa noin 55 prosenttia tuloista (kuvio 3). Suomessa osuus oli 54,6 prosenttia.

3) Tulokymmenys: väestö on jokaisessa maassa järjestetty tulojen mukaan ja jaettu henkilöluvulta kymmeneen yhtä suureen osaan. Suomessa jokaisessa kymmenyksessä on noin puoli miljoonaa henkilöä. I tulokymmenys on pienituloisin kymmenesosa ja X tulokymmenys suurituloisin kymmenesosa.

Kuvio 3. Osuus ekvivalenteista käytettävissä olevista rahatuloista 2012, pienituloisin 40 prosenttia ja suurituloisin kymmenys

Pieniä maiden välisiä eroja ei ole syytä korostaa. EU:n tulo- ja elinolotilaston tiedot perustuvat otostutkimuksiin, joten tiedot sisältävät otantaan liittyvää epävarmuutta. Lisäksi vertailukelpoisuutta heikentää, että tietyissä maissa tulotiedot perustuvat pitkälti rekisteritietoihin (vuonna 2012 Pohjoismaat, Alankomaat, Slovenia, Ranska, Sveitsi ja Itävalta; osin myös Latvia ja Irlanti) ja muissa kokonaan tai suurelta osin haastattelutietoihin. Tulot eivät myöskään sisällä yhteiskunnan rahoittamien julkisten palvelujen arvoa, joiden arvo suhteessa käytettävissä oleviin tuloihin on suuri mm. Pohjoismaissa.

Tässä julkaisussa tuloeroja tarkastellaan kansainvälisesti vertailukelpoisin käsittein. Suomen tuloerojen kehityksen kannalta merkityksellistä on, että kansainvälisissä vertailuissa käytettävä tulokäsite ei sisällä veronalaisia myyntivoittoja (ks tämän julkaisun katsaus 4). Tilastokeskus seuraa tuloerojen kehitystä myös [tulonjaon kokonaistilastosta](#), jonka päätulokäsite sisältää veronalaiset myyntivoitot. Tulonjaon kokonaistilaston tulo- ja kotitalouskäsitteet poikkeavat jonkin verran kansainvälisistä suosituksista, joten se ei ole paras lähde maiden välisiin vertailuihin. Lisäksi sen tiedot alkavat vasta vuodesta 1995.

2. Köyhyys- tai syrjäytymisriski sekä kotitalouksien toimeentulo-ongelmat

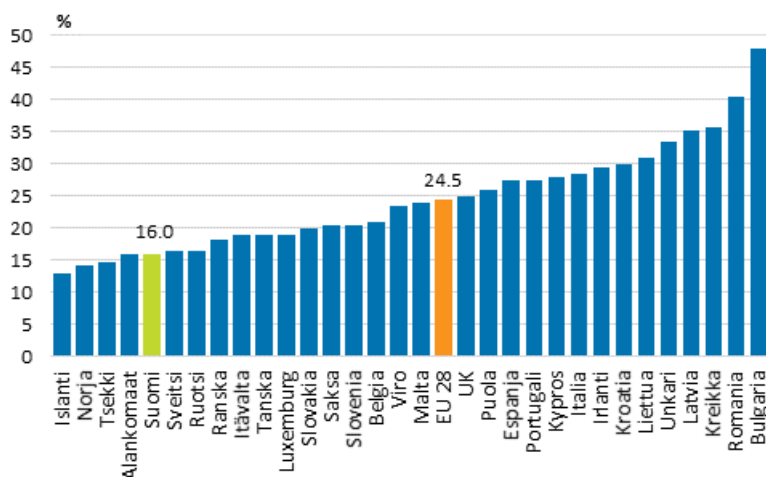
2.1 Joka neljäs EU-kansalainen on köyhyys- tai syrjäytymisuhan alla

123 miljoonaa Euroopan unionin maiden kansalaista eli köyhyys- tai syrjäytymisuhan alla vuonna 2012. Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien osuus väestöstä oli suurin Bulgariassa – lähes puolet väestöstä – ja pienin Islannissa (13 %) ja Norjassa (14,1 %). Vuonna 2012, jota viimeisimmät kansainväliset vertailutiedot koskevat, Suomessa köyhyys- tai syrjäytymisriskissä eli noin 854 000 henkilöä, mikä on 16 prosenttia koko väestöstä. Suomen osuus oli 28 EU-maasta kolmanneksi pienin. (Kuvio 4.)

Vuonna 2013, jota koskevia tietoja on jo saatavilla Suomesta, köyhyys- tai syrjäytymisriskissä eli 927 000 henkilöä eli 17,3 prosenttia väestöstä. Tämä on enemmän kuin vuosina 2011–2012, mutta vähemmän kuin vuonna 2010, jolloin köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien määrä ja osuus väestöstä oli korkeimmillaan (949 000, 17,9 prosenttia väestöstä). Köyhyys- ja syrjäytymisriskissä elävien osuus väestöstä on kasvanut kaikista vertailumaista eniten talouskriisin koettelemassa Kreikassa, 27,6 prosentista 35,7 prosenttiin vuodesta 2008 vuoteen 2012. Henkilömäärä on tänä aikana kasvanut hieman yli 3 miljoonasta 3,9 miljoonaan.

Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä eläväksi määrittyvät henkilöt, jotka kuuluvat pienituloiseen kotitalouteen¹⁾, kotitalouteen, jonka työpanos on vuoden aikana vähäinen²⁾ tai joiden kotitalous kärsii vakavaa aineellista puutetta³⁾. Vähintään yhdellä kolmesta mittarista huono-osaiseksi määrittyvä henkilö katsotaan köyhyys- tai syrjäytymisriskissä eläväksi. Köyhyys- tai syrjäytymisuhkaa mittaava niin sanottu AROPE-indikaattori (At Risk of Poverty or Social Exclusion) on osa Eurooppa 2020 -strategian tavoitteiden seuranta. Strategian tavoitteena on vuoteen 2020 mennessä vähentää köyhyys- tai syrjäytymisuhan alla elävien määrää 20 miljoonalla vuoteen 2010 verrattuna, jolloin uhan alla eläviä oli yhteensä 120 miljoonaa.

Kuvio 4. Köyhyys- tai syrjäytymisuhan (AROPE) alla elävien henkilöiden osuus maan väestöstä vuonna 2012

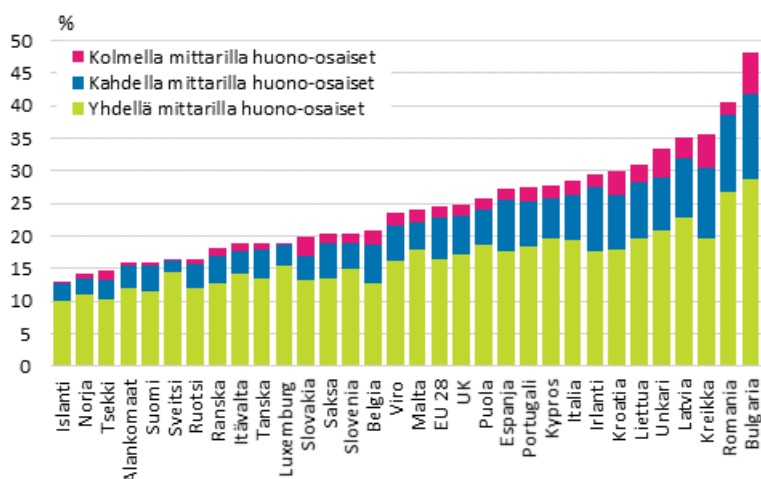
Mitä suurempi köyhyys- tai syrjäytymisriskissä elävien osuus väestöstä on, sitä useammin riskiä koetaan usealla ulottuvuudella yhtä aikaa. Kaikkein huono-osaisimpien eli kaikilla kolmella mittarilla riskissä

- 1) Pienituloisiksi katsotaan kaikki henkilöt, joiden kotitalouden käytettävissä oleva rahatulo kulutusyksikköä kohden on alle 60 prosenttia kansallisesta keskitulosta.
- 2) Vähäisen työpanoksen kotitalouksia kutsutaan vajaatyöllisiksi kotitalouksiksi. Vajaatyöllisyys (low work intensity) kuvaa kotitalouden työikäisten jäsenien vuoden aikaisten työssäolokuukausien suhdetta samojen jäsenten teoreettiseen maksimikuukausimäärään. Työikäisiä jäseniä ovat 18–59-vuotiaat henkilöt, pois lukien ne 18–24-vuotiaat, jotka eivät ole työllisiä ja ovat kotitaloudessa lapsen asemassa. Osa-aikatyöllisten työpanos muutetaan työtuntitietojen avulla kokoaikaista työtä vastaavaksi. Vajaatyöllisten kotitalouksien jäseniä ovat kaikki 0–59-vuotiaat henkilöt, joiden kotitalouden työpanos jää alle 20 prosenttiin teoreettisesta maksimista.
- 3) Vakavaa aineellista puutetta kokeviksi katsotaan ne henkilöt, joiden kotitaloudessa koetaan puutetta vähintään neljällä mittarilla yhdeksästä. Mittarit ovat: maksuvaikkeuksien kokeminen, vaikeudet selviytyä yllättävistä menoista tai että taloudella ei ole varaa puhelimeen, pesukoneeseen, televisioon, autoon, proteiinipitoiseen ateriaan joka toinen päivä, viikon lomaan vuodessa tai pitää kotiaan riittävän lämpimänä.

elävien osuus oli suurin Bulgariassa, 6,3 prosenttia väestöstä. Kaikkein huono-osaisimpien osuus väestöstä oli Bulgarian jälkeen suurin Kreikassa, 5,2 prosenttia väestöstä. (Kuvio 5.)

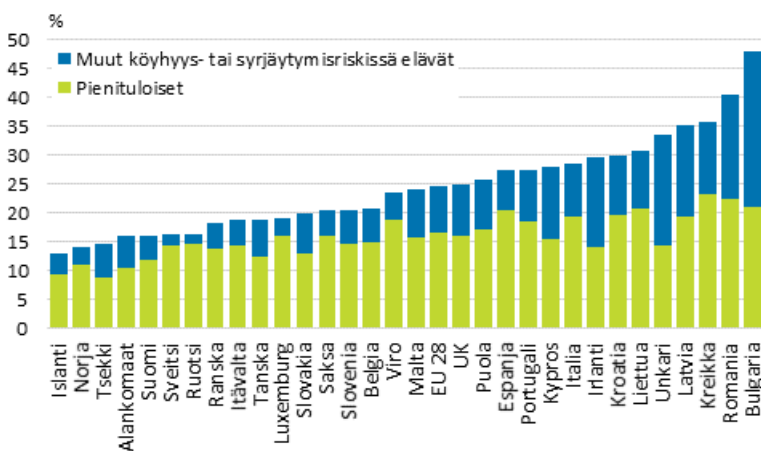
Suomalaisista köyhyys- tai syrjäytymisuhan alla elävistä 74 prosenttia oli vuonna 2012 huono-osaisia vain yhdellä kolmesta mittarista (72 prosenttia vuonna 2013). Näistä 430 000 henkilöä oli pienituloisia (458 000 vuonna 2013), 147 000 henkilöä asui vajaatyöllisessä taloudessa (154 000) ja 49 000 koki aineellista puutetta (55 000). 145 000 henkilöä oli sekä pienituloisen että vajaatyöllisen kotitalouden jäseniä (163 000 vuonna 2013). Vain 0,6 prosenttia koko väestöstä oli huono-osaisia kaikilla kolmella ulottuvuudella (0,8 prosenttia).

Kuvio 5. Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä elävien osuus maan väestöstä riskin syvyyden mukaan vuonna 2012

Suuren köyhyys- tai syrjäytymisriskin maissa suuri osa riskistä selittyy muulla kuin suhteellisella pienituloisuudella, kun taas pienemmän riskin maissa suuri osa köyhyys- tai syrjäytymisriskissä elävistä on pienituloisia. Esimerkiksi Bulgarian ja Unkarin köyhyys- tai syrjäytymisriskissä elävistä lähes 60 prosenttia kokee aineellista puutetta ja/tai elää vajaatyöllisessä taloudessa, mutta ei ole pienituloisia. Ruotsissa köyhyys- tai syrjäytymisriskissä elävät ovat 90-prosenttisesti ainoastaan pienituloisia, Suomessa 75-prosenttisesti. (Kuvio 6.)

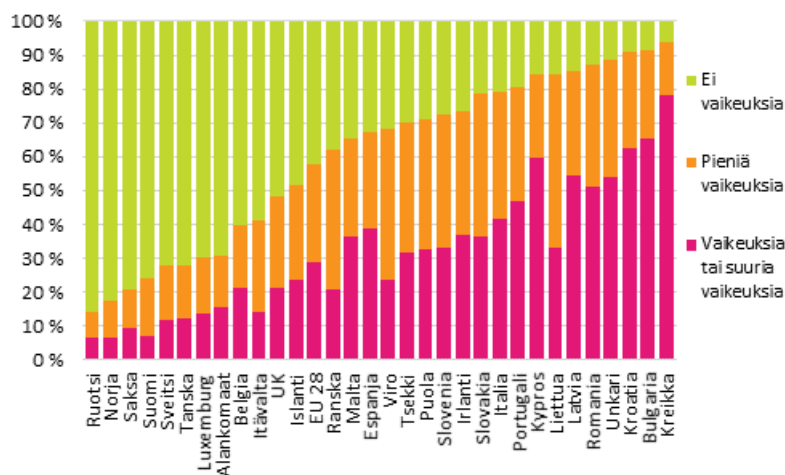
Kuvio 6. Pienituloisten ja muiden köyhyys- tai syrjäytymisriskissä elävien osuus maan väestöstä vuonna 2012

2.2 Kotitalouksien toimeentulo-ongelmat harvinaisempia Pohjoismaissa, yleisimpiä Kreikassa

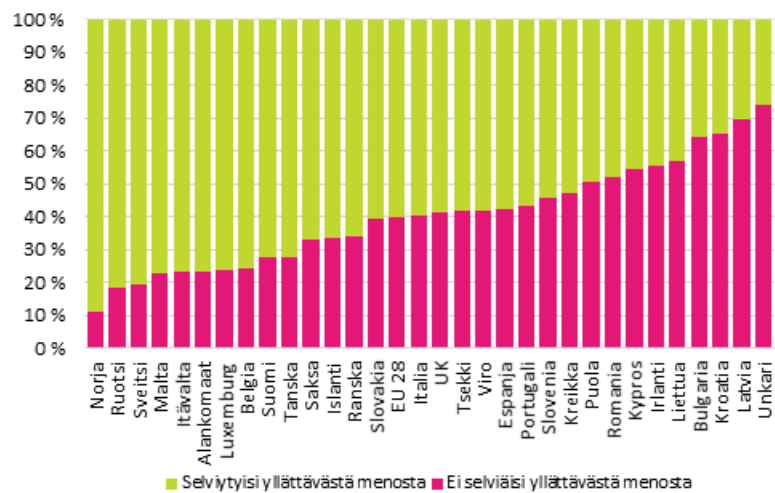
Kotitaloudet kokevat useimmiten toimeentulo-ongelmia Kreikassa, missä yli 90 prosenttia kotitalouksista ilmoitti jonkinasteisia ongelmia rahojen riittävyyden suhteen vuonna 2012. Myös vakavammat toimeentulo-ongelmat olivat Kreikassa kaikkein yleisimpiä. Vastaavasti Ruotsissa noin 85 prosenttia kotitalouksista koki toimeentulonsa helpoksi ja vakavia toimeentulo-ongelmia oli vain alle 7 prosentilla kotitalouksista. Myös Suomessa toimeentulo-ongelmat ovat muuhun Eurooppaan verrattuna harvinaisia: kolmella neljästä kotitaloudesta ei ole ongelmia saada rahojaan riittämään menoihin ja vakavia toimeentulo-ongelmia on 7 prosentilla kotitalouksista, mikä on pienin osuus Ruotsin ja Norjan jälkeen. (Kuvio 7.) Toimeentulo-ongelmia mitataan kysymällä kotitalouksilta haastattelussa, miten ne saavat tulonsa riittämään tavanomaisiin menoihin. Vastausvaihtoehdot ovat suurin vaikeuksin, vaikeuksin, pienin vaikeuksin, melko helposti, helposti ja hyvin helposti.

Kuvio 7. Väestö kotitalouden kokeman toimeentulon mukaan vuonna 2012

Kahdessa kolmesta vertailumaasta valtaosa kotitalouksista kertoo, että ne selviäisivät yllättävästä suurehkosta menosta ottamatta luottoa tai pyytämättä apua muualta. Norjassa lähes 90 prosenttia kotitalouksista ilmoittaa selviävänsä suuresta menosta omin avuin, mutta Unkarissa vain 25 prosenttia. Suomessa osuus on hieman yli 70 prosenttia. Yllättävä suuri meno tarkoittaa kunkin maan kuukausittaisen pienituloisuusrajan suuruista summaa yhden hengen taloudessa. Suomessa se oli noin 1 160 euroa vuonna 2012. (Kuvio 8.)

Kuvio 8. Väestö kotitalouden yllättävästä menosta selviämisen mukaan vuonna 2012

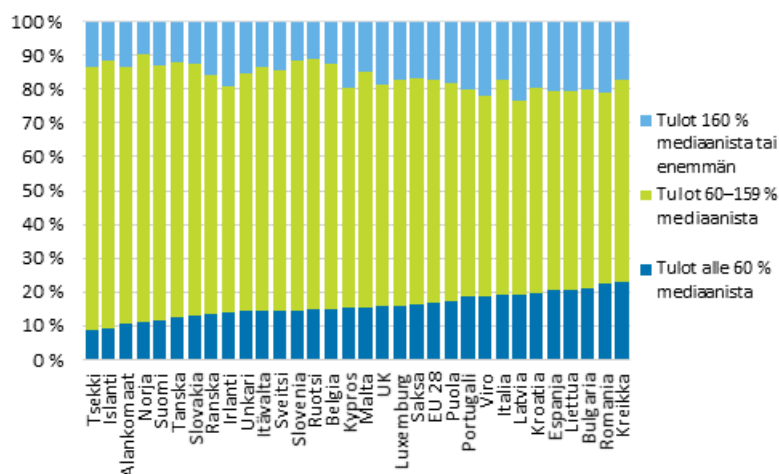

3. Pienituloisuus Euroopan maissa

3.1 Pienituloisten osuus väestöstä on Suomessa Euroopan matalimpia

Pienituloisissa kotitalouksissa asuvien osuus väestöstä oli Suomessa 11,7 prosenttia vuonna 2012¹⁾. Tuolloin 28 EU-maassa keskimäärin 16,6 prosenttia väestöstä oli pienituloisia. Suurin pienituloisten osuus oli Kreikassa, missä pienituloisiin kotitalouksiin kuuluu 23,2 prosenttia väestöstä. Yli viidennes väestöstä oli pienituloisia myös Romaniassa, Bulgariassa, Liettuaissa ja Espanjassa. Pienituloisten osuus väestöstä oli alle 10 prosenttia vain Tšekissä (8,7 %) ja Islannissa (9,3 %). (Kuvio 9.) Pienituloisiksi katsotaan kaikki henkilöt, joiden kotitalouden käytettävissä oleva rahatulo kulutusyksikköä kohden on alle 60 prosenttia kansallisesta keskitulosta. Pienituloisuuden euromääräinen raja siis vaihtelee maittain. Suomessa se oli noin 1 160 euroa kuukaudessa yhden hengen taloudessa vuonna 2012.

Kuvio 9. Väestö tuloryhmittäin Euroopan maissa vuonna 2012, maat järjestetty pienituloisimman tuloryhmän osuuden mukaan

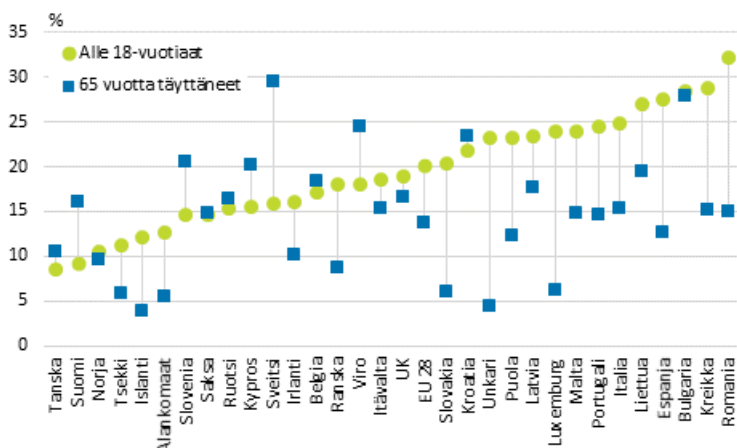
Maissa, joissa suhteellinen pienituloisuusaste on korkea, on myös suurituloisten osuus väestöstä suurempi. Henkilöitä, joiden kotitalouden tulot kulutusyksikköä kohden olivat vähintään 160 prosenttia mediaanista, oli eniten Latviassa (23,2 %) ja Virossa (22,1 %). 28 EU-maassa tällä mittarilla suurituloisia oli 17,1 prosenttia väestöstä, Suomessa 13 prosenttia. Keskimmäiseen tuloryhmään kuuluvia eli niitä, jotka jäävät näiden kahden luokan väliin, oli eniten Norjassa (79,6 %) ja Islannissa (79,3 %), Suomessakin osuus oli 75,3 prosenttia. Suurituloisuudelle ei ole olemassa vakiintuneita mittareita, ja eräitä vaihtoehtoisia prosenttirajoja on julkaistu Eurostatin tietokantataulukoissa.

3.2 Lasten ja työssäkäyvien pienituloisuus on Suomessa verraten vähäistä

Väestöryhmittäinen köyhyysriski ja pienituloisuuden rakenne vaihtelevat maittain. Suomi kuuluu maihin, joissa lasten ja 25–64-vuotiaiden pienituloisuus on verraten vähäistä, mutta yli 65-vuotiaiden pienituloisuus on yleisempää kuin Euroopassa keskimäärin. Lasten pienituloisuus on yleisintä talouskriisin koettelemissa maissa sekä Bulgariassa, Romaniassa ja Liettuaissa, ikääntyvien pienituloisuus taas on vertailumaista yleisintä Sveitsissä. (Kuvio 10.)

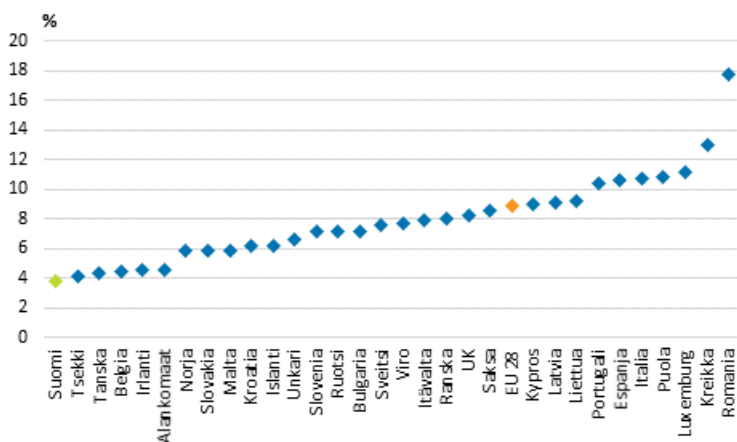
1) Suomen pienituloisuustietoja vuodelta 2013 on julkaistu tulonjakotilastossa 20.3.2015.

Kuvio 10. Lasten ja 65 vuotta täyttäneiden pienituloisuusasteet Euroopassa vuonna 2012, maat on järjestetty lasten pienituloisuusasteen mukaan

Työssäkäyvien 18–64-vuotiaiden henkilöiden pienituloisuus on Suomessa Euroopan vähäisintä: alle 4 prosenttia työssäkäyvistä kuului pienituloiseen kotitalouteen. Vertailumaiden toisessa päässä on Romania, jossa työssäkäyvän köyhyysriski oli yli nelinkertainen Suomeen verrattuna. Myös talouskriisin koettelemisissa maissa eli Kreikassa, Italiassa, Espanjassa ja Portugalissa työssäkäyvien köyhyysriski oli korkeampi, yli 10 prosenttia. Valtaosassa Euroopan maita on työssäkäyvien pienituloisten osuus 6–10 prosenttia.

Kuvio 11. Työssäkäyvien pienituloisuusaste Euroopan maissa vuonna 2012

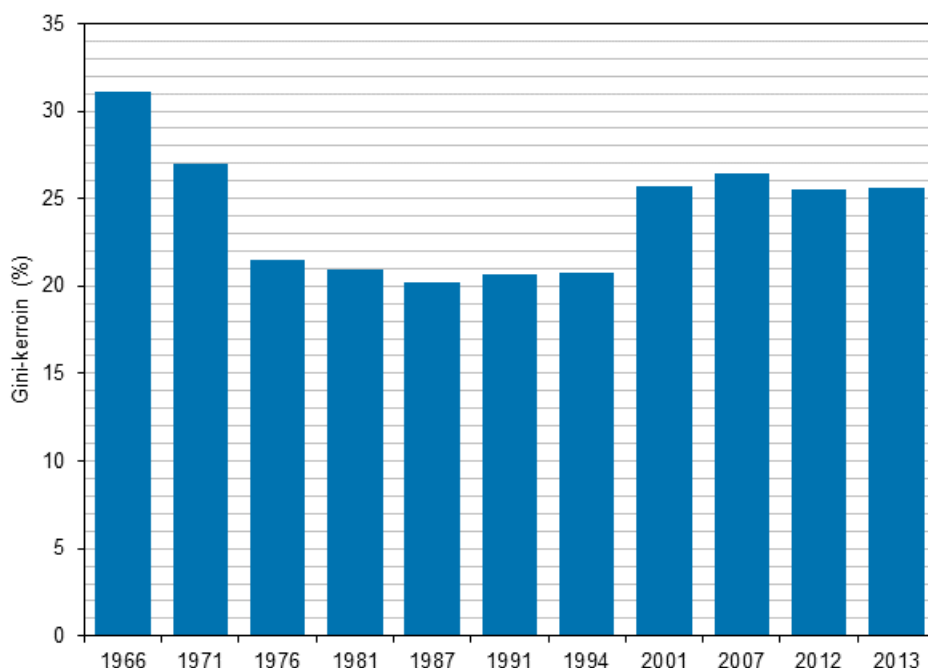
4. Tuloerojen muutos Suomessa pitkällä aikavälillä

Seuraavassa tarkastellaan tuloerojen muutosta Suomessa pitkällä aikavälillä (1966–2013) kansainvälisesti vertailukelpoisin käsittein. Kansainväliset vertailutiedot perustuvat ensisijaisesti OECD:n tietoihin, sillä Eurostatin vertailukelpoiset aikasarjat ovat huomattavasti lyhyempiä. Suomesta sekä Eurostatin että OECD:n tiedot perustuvat Tilastokeskuksen tulojakotilastoon.

4.1 Tuloerojen kasvu Suomessa 1990-luvun lopulla OECD-maiden nopeimpia

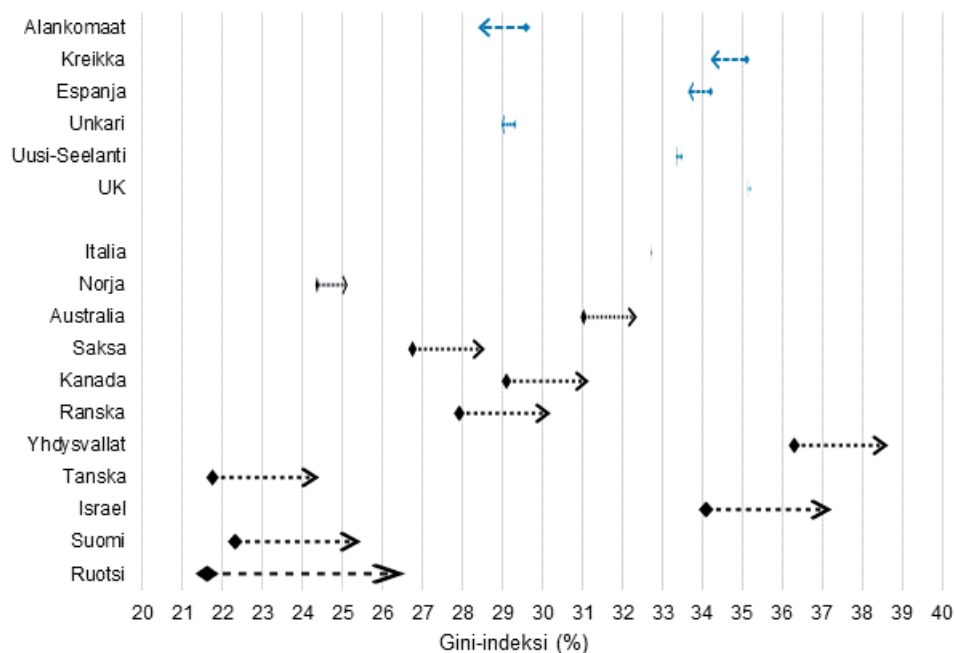
Tuloerot kaventuivat Suomessa 1960-luvun puolivälistä 1980-luvulle (kuvio 12, tulojakotilaston [tietokantataulukko 4b](#)). Muutokset olivat tämän jälkeen pieniä, kunnes tuloerot kasvoivat muutamassa vuodessa 1990-luvun loppupuolella lähelle nykytasoa. Tämän jälkeen tuloerot kasvoivat hieman vuoteen 2007 asti, jonka jälkeen ne ovat lievästi kaventuneet. Vuonna 2013 Gini-kerroin oli noin viisi prosenttiyksikköä suurempi kuin vuonna 1994, kun käytetään kansainvälisesti vertailukelpoista tulokäsitettä, joka ei sisällä veronalaisia myyntivoittoja.

Kuvio 12. Tuloerot Suomessa 1966–2013, käytettävissä olevat rahatulot (pl. myyntivoitot), Gini-indeksi (%)

Suomessa tuloerojen kasvu 1990-luvulla oli kansainvälisesti verraten nopeaa. OECD-maista vain Ruotsissa Gini-kertoimen muutos on ollut suurempaa tällä ajanjaksolla. Tuloerot ovat Suomessa ja muissa Pohjoismaissa kuitenkin edelleen OECD-maiden alhaisimpia. Tämä ilmenee kuviosta 13, joka kuvaa tuloerojen muutosta 1990-luvun puoliväliin verrattuna [OECD:n](#) tietojen perusteella. [Ruotsissa](#) tuloerot (pl. myyntivoitot) ovat kasvaneet myös 2000-luvulla. Eurostatin vertailukelpoiset tiedot eivät ulotu viime vuosituhannele.

Kuvio 13. Tuloerojen muutos (Gini-kerroin) eräissä OECD-maissa 1990-luvun puoliväliin verrattuna, maat on järjestetty Gini-kertoimen muutoksen (%-yksikköä) mukaan

Lähde: OECD, tiedot poimittu toukokuussa 2015. Kulutusyksikköasteikko: henkilöluvun neliöjuuri. Tiedot 1995–2012, paitsi Ranska 1996–2012, Israel ja Kanada 1995–2011, Kreikka ja Yhdistynyt kuningaskunta 1994–2012.

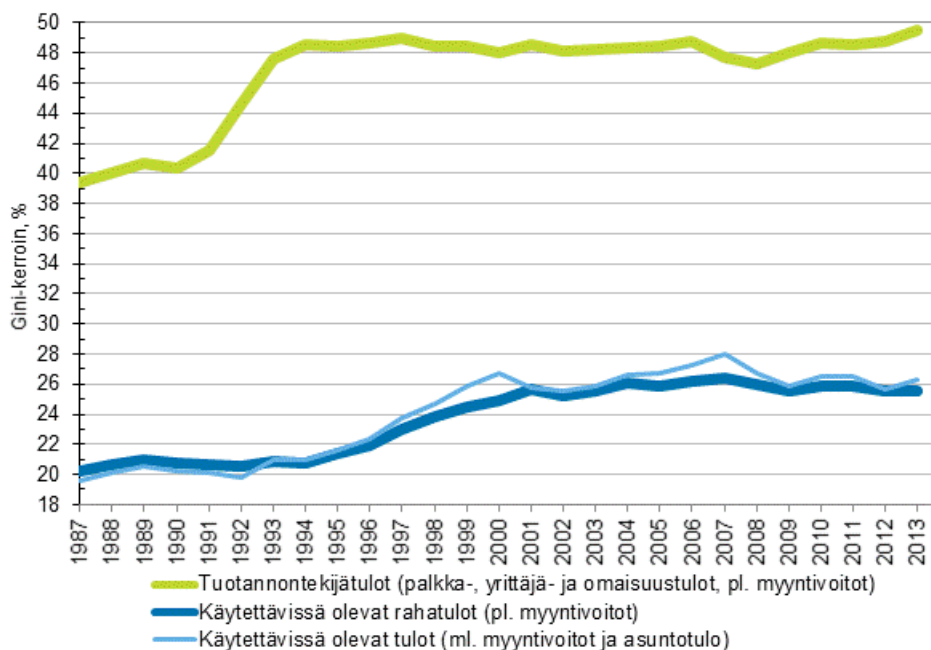
Tuloerojen tasosta ja muutoksesta voi saada erilaisen kuvan eri kansainvälisistä tietolähteistä. Tärkeimmät tilastolähteet ovat [OECD](#) ja Eurostat ([EU-SILC](#)). Suomen tiedot molemmissa perustuvat Tilastokeskuksen tulonjakotilastoon ja ne antavat ajallisesti yhtenäisen kuvan, vaikka käsite-erojen vuoksi myös Suomen tietojen tasot näissä kansainvälisissä lähteissä poikkeavat. Esimerkiksi OECD käyttää kulutusyksikköasteikkona henkilöluvun neliöjuurta, kun taas Eurostat käyttää asteikkoa, jossa aikuisten ja lasten painot ovat erilaiset (ns. muunnettu OECD-asteikko, ks. laatuseloste).

Edellä muutosta kuvattiin OECD:n tiedoilla, sillä Eurostatista ei ole saatavissa pitkiä aikasarjoja. OECD kerää tiedot parhaista kansallisista tietolähteistä. Joissakin maissa Eurostatin ja OECD:n tiedot tulonjaon kehityksestä voivat poiketa, sillä tietolähteet eivät ole aina samoja. Esimerkiksi [Ruotsissa](#), [Tanskassa](#), [Norjassa](#) ja Saksassa OECD:n ja Eurostatin tiedot perustuvat eri lähteisiin.

4.2 Tuloerojen muutos Suomessa 1987–2013

Suomessa tuloerojen kasvun taustalla 1990-luvun lopussa oli vuosikymmenen alun syvä lama ja sitä seurannut nousukausi. Viime vuosien talouskriisin tulonjakovaikutukset ovat niihin verrattuna pieniä Suomessa. Tätä havainnollistaa kuvio 14, jossa on esitetty tuotannontekijätulojen ja käytettävissä olevien rahatulojen jakautuminen koko väestössä vuodesta 1987 alkaen.

Kuvio 14. Tuotannontekijätulojen (pl. myyntivoitot), käytettävissä olevien rahatulojen (pl. myyntivoitot) ja käytettävissä olevien tulojen (ml. myyntivoitot ja asuntotulo) Gini-indeksit (%) 1987–2013

Tuotannontekijätuloja ovat tuotantotoiminnasta ja omaisuudesta saadut palkka-, yrittäjä- ja omaisuustulot. Laman aikana tuotannontekijätulojen erot kasvoivat huomattavasti vuodesta 1990 vuoteen 1994 työttömyyden ja konkurssien myötä. Tulonsiirrot pitivät kuitenkin käytettävissä olevien tulojen erot lähes ennallaan. Laman jälkeen tuotannontekijätulojen erot eivät pienentyneet. Hyvä työllisyyskehitys toisaalta tasasi hieman työtulojen eroja koko väestössä, mutta toiseen suuntaan vaikutti suurituloisille kohdentunut omaisuustulojen (mm. osinkotulojen) voimakas kasvu.

Kun tulonsiirrot ja verotus tasasivat kasvaneita tuotannontekijätulojen eroja aiempaa vähemmän, kasvoivat käytettävissä olevien tulojen erot nopeasti 1990-luvun puolivälistä alkaen vuoteen 2001 asti. Vuonna 2013 käytettävissä olevien rahatulojen (pl. myyntivoitot) erot olivat likimain samalla tasolla kuin vuosituhannen vaihteessa. Sen sijaan tuotannontekijätulojen erot ovat alkaneet viime vuosina jälleen hieman kasvaa. Tähän vaikuttaa muun muassa työelämän ulkopuolella olevien osuuden kasvu (eläköityminen, työttömyys).

Edellä käytetty kansainvälisesti vertailukelpoinen tulokäsitemäärittely ei sisällä ns. laskennallista asuntotuloa eikä veronalaisia myyntivoittoja (ks. [Canberra Group](#), 2011; [OECD](#), 2013), eivätkä ne ole mukana Eurostatin ja OECD:n tilastotiedoissa. Ennen tilastovuotta 2011 tulonjakotilastossa käytettiin tulokäsitettä, jossa sekä veronalaiset myyntivoitot että laskennallinen asuntotulo laskettiin omaisuustulona osaksi käytettävissä olevia tuloja.

Kuviossa on esitetty tuloerojen kehitys myös myyntivoitot ja asuntotulon sisältävällä vanhalla tulokäsitteellä. Kun veronalaiset myyntivoitot lasketaan tuloihin mukaan, nousee tuloerojen taso, ja niiden muutoksessa on enemmän suhdanneluonteista vaihtelua. Erityisesti 1990-luvun lopussa ja vuosina 2004–2007 kehitys poikkeaa. Myyntivoittojen vaikutus on suurin suhdannehuipussa (2000, 2007) ja ne voivat vaikuttaa merkittävästi tuloerojen vuosimuutokseen. Laskennallisen asuntotulon huomioiminen taas yleensä kaventaa tuloeroja, mutta ajallinen kehitys ei olennaisesti muutu. Tarkemmin vaihtoehtoisia tulokäsitteitä on tarkasteltu [vuoden 2012 tulonjakotilaston katsauksessa 4](#).

Tässä käytetyt vuosien 1987–2013 tiedot perustuvat tulonjakotilastoon, johon EU:n tulo- ja elinolututkimus (EU-SILC) on sisällytetty vuodesta 2003 alkaen. Vuosien 1966–1981 tiedot perustuvat kulutustutkimuksen tietoihin. Suomen tiedot ulottuvat yhtä vuotta pidemmälle kuin kansainväliset vertailutiedot tuloista eli vuoteen 2013. Tulonjakotilaston käytettävissä olevat rahatulo -käsite vastaa EU:n tulo- ja elinolututkimuksen (EU-SILC) tulokäsitettä sillä poikkeuksella, että tulonjakotilastossa palkkatuloihin luetaan rahapalkan lisäksi kaikki palkkatulojen luontoisetuudet, EU:n tulomäärittelyssä ainoastaan autoetu.

Liitetaulukot

Liitetaulukko 1. Tuloerot ja ostovoimakorjattu tulotaso Euroopan maissa vuonna 2012

	Gini (%)	Pienituloisin 10 % (S10), tulo-osuus, %	Pienituloisin 40 % (S40), tulo-osuus, %	Suurituloisin 10 % (S90), tulo-osuus, %	S90/S10- suhde	Palma- suhde (S90/S40- suhde)	Mediaanitulo, euroa	Pienituloisin 10 %, yläraja, euroa	Suurituloisin 10 %, alaraja, euroa
Norja	22,7	3,9	25,6	19,3	4,9	0,75	32 516	19 030	51 340
Islanti	24,0	4,1	25,2	20,8	5,1	0,83	23 614	14 346	39 219
Slovakia	24,2	3,5	24,5	19,5	5,6	0,80	11 615	6 384	19 411
Slovenia	24,4	3,8	24,4	20,0	5,3	0,82	17 246	9 071	28 515
Tsekki	24,6	4,2	25,0	21,4	5,1	0,86	13 108	8 216	22 865
Ruotsi	24,9	3,5	24,1	20,1	5,7	0,83	24 896	13 288	40 496
Alankomaat	25,1	3,9	24,5	21,2	5,4	0,87	23 330	13 814	40 409
Suomi	25,4	4,1	24,1	21,3	5,2	0,88	23 272	13 352	39 807
Belgia	25,9	3,7	23,4	20,7	5,6	0,88	23 739	12 458	39 849
Itävalta	27,0	3,2	23,1	21,7	6,8	0,94	25 366	13 391	44 812
Tanska	27,5	2,7	22,9	22,2	8,2	0,97	23 480	13 339	39 446
Malta	27,9	3,7	22,4	22,3	6,0	1,00	18 270	9 403	32 789
Unkari	28,0	3,5	22,9	22,8	6,5	1,00	8 985	4 717	16 341
Sveitsi	28,5	3,6	22,6	23,4	6,5	1,04	31 224	16 619	56 419
Saksa	29,7	3,2	21,8	23,7	7,4	1,09	23 636	12 043	44 130
Irlanti	30,0	3,3	21,6	23,8	7,2	1,10	19 377	10 620	38 275
Ranska	30,1	3,6	22,2	25,4	7,1	1,14	23 324	12 996	43 482
Yhdistynyt kuningaskunta	30,2	3,2	21,3	23,4	7,3	1,10	20 418	10 571	40 206
Luxemburg	30,4	3,3	21,5	24,2	7,3	1,13	34 014	17 822	64 389
Puola	30,7	3,1	21,2	24,0	7,7	1,13	11 113	5 421	21 645
Kroatia	30,9	2,6	20,4	22,7	8,7	1,11	8 997	3 929	18 059
Kypros	32,4	3,5	20,8	26,4	7,5	1,27	20 829	10 943	42 622
Italia	32,5	2,2	19,8	24,6	11,2	1,24	18 473	8 178	35 396
Viro	32,9	2,6	19,7	24,6	9,5	1,25	10 444	5 047	22 362
Espanja	33,7	1,9	18,8	24,5	12,9	1,30	17 292	7 118	35 624
Romania	34,0	2,0	18,3	24,1	12,1	1,32	4 776	1 807	9 901
Portugali	34,2	2,5	19,5	26,4	10,6	1,35	11 916	5 345	25 558
Kreikka	34,4	2,0	18,5	25,4	12,7	1,37	10 977	4 160	20 770
Liettua	34,6	2,6	18,9	26,4	10,2	1,40	8 837	3 972	18 707
Latvia	35,2	2,3	18,4	26,1	11,3	1,42	7 822	3 430	17 748
Bulgaria	35,4	2,2	18,5	27,0	12,3	1,46	7 159	2 906	14 994
EU-28	30,5	3,0	21,2	23,8	7,9	1,12

Lähde: Eurostat, EU:n tulo- ja elinolotutkimus 2013. Tulotiedot ovat vuodelta 2012 (Yhdistynyt kuningaskunta 2013). Eurostatin sivuilla tiedot esitetään tiedonkeruuvuoden 2013 alla. Maat on järjestetty Gini-indeksin mukaan. Euromääräiset tiedot on ostovoimakorjattu (Suomen hintataso= 1). Tulokäsitelä käytettävissä olevat rahatulot (pl. myyntivoitot) vuodessa, henkilöpainotus. Eri kokoisille kotitalouksille tuloerät on kerrottava kotitalouksien kulutusyksiköiden lukumäärällä (muunnettu OECD-asteikko). S90/S10 on suuri- ja pienituloisimman kymmenesosan keskiarvotulojen/tulo-osuuksien suhde. EU-maiden (EU-28) tiedot ovat maiden väestöosuksilla painotettuja keskiarvoja.

Liitetaulukko 2. Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien henkilöiden osuus ja lukumäärä yhteensä ja komponentteittain Euroopan maissa vuonna 2012

	AROPE, % ¹⁾	Pienituloisuus, %	Vajaa-työllisyys, %	Vakava aineellinen puute, %	AROPE, 1 000	Pienituloiset, 1 000	Vajaatyöllisyys, 1 000	Vakava aineellinen puute, 1 000
Islanti	13,0	9,3	4,9	1,9	40	28	15	6
Norja	14,1	11,0	4,9	1,9	714	552	247	97
Tseki	14,6	8,7	5,3	6,6	1 508	886	541	679
Alankomaat	15,9	10,5	7,2	2,5	2 648	1 735	1 183	416
Suomi	16,0	11,7	6,5	2,5	854	632	352	132
Sveitsi	16,3	14,4	3,2	0,7	1 271	1 127	248	52
Ruotsi	16,4	14,7	5,2	1,4	1 602	1 440	504	138
Ranska	18,1	13,7	6,0	5,1	11 229	8 496	3 670	3 133
Itävalta	18,8	14,3	6,0	4,2	1 572	1 203	497	355
Tanska	18,9	12,4	9,4	3,8	1 059	690	522	215
Luxemburg	19,0	15,9	5,4	1,8	96	80	27	9
Slovakia	19,8	12,9	6,1	10,2	1 070	694	327	554
Saksa	20,3	16,1	7,3	5,4	16 212	12 845	5 745	4 281
Slovenia	20,4	14,5	6,2	6,7	410	291	125	134
Belgia	20,8	15,0	10,8	5,1	2 286	1 652	1 191	561
Viro	23,5	18,7	6,5	7,6	313	248	85	100
Malta	24,0	15,6	6,8	9,5	99	65	28	39
EU 28	24,5	16,6	8,1	9,6	122 897	83 356	40 718	48 264
Yhdistynyt kuningaskunta	24,8	15,9	10,2	8,3	15 586	10 000	6 334	5 219
Puola	25,8	17,2	5,6	11,9	9 748	6 520	2 124	4 486
Espanja	27,3	20,4	12,2	6,2	12 630	9 425	5 603	2 862
Portugali	27,5	18,6	8,9	10,9	2 879	1 966	950	1 148
Kypros	27,8	15,4	6,5	16,1	240	132	56	139
Italia	28,4	19,2	8,1	12,4	17 326	11 648	4 908	7 585
Irlanti	29,5	14,0	19,4	9,9	1 358	648	894	455
Kroatia	29,9	19,6	11,3	14,7	1 271	830	477	624
Liettua	30,8	20,6	8,2	16,0	917	611	246	476
Unkari	33,5	14,2	9,5	26,8	3 285	1 399	939	2 623
Latvia	35,1	19,4	7,5	24,0	702	387	148	480
Kreikka	35,7	23,2	13,5	20,3	3 904	2 529	1 466	2 223
Romania	40,4	22,4	5,1	28,5	8 601	4 777	1 079	6 070
Bulgaria	48,0	21,0	9,6	43,0	3 493	1 528	695	3 129

1) Köyhyys- tai syrjäytymisriski (AROPE): henkilöt, joiden kotitalous on pienituloinen tai vajaatyöllinen tai kokee aineellista puutetta. AROPE:n osatekijöiden summa on suurempi kuin koko AROPE:n arvo, koska samat henkilöt voivat olla köyhyys- tai syrjäytymisriskissä useammalla kuin yhdellä osatekijällä yhtä aikaa.

Laatuseloste: tulonjakotilasto

1. Tilastotietojen relevanssi

Tämän julkaisun tiedot perustuvat suurelta osin EU:n tulo- ja elinolotilastoon (EU-SILC, EU Statistics on Income and Living Conditions). EU:n tulo- ja elinolotilastossa Suomen tiedot perustuvat Tilastokeskuksen tulonjakotilaston perusaineistoon. Tulonjakotilasto on vuosittain laadittava otospohjainen tilasto, jonka tiedot perustuvat haastattelutietoihin ja rekisteritietoihin. Haastattelutiedot Tilastokeskus kerää tulonjakotilaston yhteydessä EU:n tulo- ja elinolotilastoa varten tulo- ja elinolotutkimuksella (EU:n parlamentin ja neuvoston asetus 1177/2003).

Tulonjakotilasto kuvaa kotitalouksien ja ammatissa toimivien henkilöiden tulojen määrää ja muutosta, tulojen rakennetta sekä niiden jakautumista Suomessa. Kotitalouksien tulokehitystä seurataan pitkänä aikasarjoina. Tulonjakotilaston aikasarjatiedot muodostetaan takautuvasti vertailukelpoisiksi vuosittain. Ensimmäinen varsinainen tulonjakotilasto laadittiin vuonna 1977.

Tulonjakotilaston tietosisältö perustuu kansainvälisiin tulonjakotilaston suosituksiin¹⁾.

Tietoina ovat kotitalouksien bruttotulot eli palkka-, yrittäjä- ja omaisuustulot ja saadut tulonsiirrot, sekä maksetut tulonsiirrot. Näiden tulokomponenttien perusteella muodostuu käytettävissä olevat rahatulot, joka on ollut tulonjakotilaston ensisijaisin tulokäsite vuodesta 2011 alkaen. Tieto vastaa EU:n tulo ja elinolotilastossa (EU-SILC) käytettävää tulokäsitettä, ainoana poikkeuksena luontoisetujen käsittely (ks. 6 Tilastojen vertailukelpoisuus).

Tilastokeskus julkaisee tulonjakotilastossa tietoja kotitalouksien toimeentulosta, tuloeroista ja pienituloisuudesta väestöryhmittäin internet-sivuillaan. Tietoja tilastoidaan muun muassa kotitalouksien tulotason, sosioekonomisen aseman, elinvaiheen ja asuinalueen mukaan.

Tilastokeskuksen lisäksi Euroopan yhteisön tilastovirasto EUROSTAT julkaisee tietoja säännöllisesti verkkosivuillaan osana EU:n tulo- ja elinolotutkimusta (EU-SILC). Tulonjakotilaston aineistosta toimitetaan tiedot vuosittain taulukkomuotoisina myös OECD:n tulonjakotietokantaan.

Tulonjakotilaston aineisto on yleisesti käytetty tutkimusaineisto kansainvälisessä vertailevassa tutkimuksessa. Tämän aineiston tutkimuskäyttö on Eurostatin kautta vilkasta. Tulonjakotilaston aineistoa toimitetaan määrävuosin Luxemburg Income Study'n (LIS) kansainväliseen tietokantaan, joka on maailmanlaajuisessa tutkimuskäytössä.

2 Tilastotutkimuksen menetelmäkuvaus

Tämän julkaisun tiedot on johdettu EU:n tilastoviraston [Eurostatin tietokannasta](#), OECD:n tulonjakotietokannasta sekä tulonjakotilaston kansallisesta aikasarjatiedostosta. Sekä Eurostatin että OECD:n tiedot pohjautuvat Tilastokeskuksen tulonjakotilaston perusaineistoon.

Tulonjakotilasto perustuu vuosittain kerättävään otosaineistoon. Perustiedot kerätään yhdistämällä kotitalouksilta haastattelemalla kerättyjä tietoja ja rekisteritietoja. Pääosa kotitalouksien luokittelutiedoista sekä ne tulotiedot, joita ei ole saatu rekistereistä, on kerätty haastattelemalla.

Haastattelut

Haastatteluista vastaa Tilastokeskuksen haastatteluorganisaatio. Haastattelut tehdään tietokoneavusteisesti Blaise-lomakeohjelmiston avulla valtaosin puhelinhaastatteluina. Kielenä käytetään haastateltavan valinnan mukaan joko suomea tai ruotsia. Haastattelun keskimääräinen kesto oli noin 29 minuuttia vuoden 2013 tutkimuksessa.

1) Canberra Group Handbook on Household Income Statistics. Second Edition 2011. United Nations, United Nations Economic Commission for Europe. Geneva 2011.

Rekisterit

Suuri osa tutkimuksen tiedoista saadaan hallinnollisista rekistereistä ja tilastorekistereistä. Tulonjakotilaston rekisterilähteitä ovat:

- Väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmä ja Tilastokeskuksen Suomen väestöä koskeva tietokanta
- Verohallituksen verotietokanta
- Kansaneläkelaitoksen eläkevakuutus-, sairausvakuutuskorvaus- ja kuntoutusrekisteri, elatustukirekisteri, opintotukirekisteri sekä asumistukirekisteri
- Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen toimeentulotukirekisteri
- Eläketurvakeskuksen eläketapahtumarekisteri
- Tilastokeskuksen tutkintorekisteri
- Valtiokonttorin sotilasvammakorvausjärjestelmän tietokanta
- Koulutusrahaston tiedostot
- Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen maatilarekisteri
- Tilastokeskuksen yritysrekisteri
- Finanssivalvonnan (FIVA) tiedot (ansiosidonnaiset työttömyyspäivärahat)

Perusjoukko

Tilaston kohdeperusjoukon muodostavat Suomessa tilastovuoden lopussa (31.12.2013) vakinaisesti asuvat yksityiskotitaloudet eli ns. kotitalousväestö. Tutkimuksen ulkopuolelle jäävät

- osoitteettomat
- laitospöytäkirja (esimerkiksi pitkäaikaisesti vanhainkodeissa, hoitolaitoksissa, vankiloissa tai sairaaloissa asuvat)
- pysyvästi ulkomailla asuvat, ja myös yli vuoden tilapäisesti ulkomailla oleskelevat, jos heidän Suomessa asuva kotitaloutensa katsoo, että henkilö ei viitevuonna kuulunut kyseiseen kotitalouteen
- turvapaikanhakijat ja tilapäisesti Suomessa asuvat.

Varusmiehet luetaan tilaston perusjoukkoon kuuluviksi. Kuhunkin kotitalouteen kuuluvat henkilöt määritellään haastattelun perusteella tilastovuoden lopun tilanteen mukaan.

Otanta-asetelma

Tulonjakotilasto perustuu kiertävään paneeliotokseen. Kotitalous osallistuu tutkimukseen neljänä peräkkäisenä vuotena, eli tilastovuoden aineisto koostuu 1.–4. tutkimuskertaa otoksessa mukana olevista kotitalouksista (taulukko 2). Vuoteen 2008 saakka tulonjakotilaston otos sisälsi kaksi paneelia, eli otoksessa ensimmäistä ja toista tutkimuskertaa mukana olevat kotitaloudet. Siirryttyessä kahdesta neljään tutkimuskertaan pienennettiin lähtöotosta siten, että ensimmäiselle tutkimuskerralle on valittu vuoden 2009 tilastosta alkaen 5 000 kotitaloutta aikaisemman 7 500:n sijaan.

Tulonjakotilaston otanta-asetelmana on kaksivaiheinen ositettu otanta. Ensimmäisessä vaiheessa muodostetaan ns. master-otos poimimalla systemaattisella otannalla 50 000 16 vuotta täyttäneitä kohdehenkilöä Tilastokeskuksen väestöä koskevasta tietokannasta²⁾. Otokseen poimitujen kohdehenkilöiden asutuskunnat muodostetaan yhdistämällä kohdehenkilön kanssa samassa asunnossa vakituisesti asuvat henkilöt kotipaikkatunnuksen avulla. Toisessa vaiheessa master-otoksesta poimitaan ositteittain varsinainen tulonjakotilaston otos, 5 000 asutuskuntakotitaloutta vuonna 2013. Ositteet muodostetaan tilastovuotta edeltävän vuoden verotietojen perusteella. Ositteiden muodostamisessa käytetään tietoja asutuskunta-kotitalouden valtionveronalaisista tuloista ja kotitalouden jäsenten sosioekonomisista ryhmistä³⁾. Verorekisterin tietojen perusteella muodostetut sosioekonomiset ryhmät ovat palkansaajat, maatalousyrittäjät, muut yrittäjät, eläkeläiset ja muut. Ositekohtaisten otoskokojen määrittelyssä eli otoksen kiintiöinnissä on otettu huomioon tulonjakotutkimuksen erityistarpeet. Yrittäjillä ja suurituloisilla on muita suurempi todennäköisyys sisältyä otokseen. Otoksen kiintiöintiä muutettiin vuodesta 2007 alkaen kasvattamalla

2) Vuodesta 2003 lähtien ikäraja on ollut 16 vuotta aikaisemman 15 vuoden sijaan. Tähän päädyttiin sovitettaessa kansallisen tulonjakotilaston ja Euroopan yhteisön tilastoviraston Eurostatin EU:n tulo- ja elinotilaston (EU-SILC) edellyttämiä toteuttamiskäytäntöjä.

3) Vuodesta 2003 lähtien ositteet on määritelty kohdehenkilön kotitalouden sosioekonomisen ryhmän ja tuloluokan mukaan, kun aiemmin luokittelu tehtiin kohdehenkilön mukaan. Ositeluokittelun muutos perustuu testeihin, joissa kotitalouteen perustuvan luokittelun todettiin olevan estimoinnin kannalta tehokkaamman kuin henkilöön perustuvan.

pienituloisten ja eläkeläisten lukumäärää. Muutoksen taustalla oli tarve tehostaa pienituloisuusindikaattorien, esimerkiksi pienituloisuusasteen, estimointia. Kotitalouden todennäköisyys sisältyä otokseen riippuu osituskriteerien ohella 16 vuotta täyttäneiden jäsenten lukumäärästä.

Tulonjakotilaston siirryttyä neljän paneelin kiertävään otokseen vuonna 2009 on 2.–4. tutkimuskerralle poimittu 16-vuotiaiden kohdehenkilöiden lisäotokset vuosittain. Vuonna 2009 poimittiin lisäksi poikkeuksellisesti 17-vuotiaiden kohdehenkilöiden lisäotokset tutkimuksen 3.–4. tutkimuskerralle ja 18-vuotiaiden kohdehenkilöiden lisäotos 4. tutkimuskerralle. Tutkimuskerrasta riippuen lisäotokseen poimitut kohdehenkilöt osallistuvat tutkimukseen 1–3 tutkimuskertaa. Lisäotoksilla varmistetaan tilaston edustavuus kotitalousväestön ikäjakauman suhteen.

Painokertoimet

Hyväksytysti osallistuneet kotitaloudet ja henkilöt saavat painokertoimen, jolla niiden tiedot korotetaan edustamaan perusjoukon tietoja. Kotitalouksille muodostetaan aluksi asetelmapainot käyttäen hyväksi kotitalouden sisällymistodennäköisyyttä. Tämän jälkeen hyväksytyin otoksen asetelmapainoille tehdään vastauskatkorjaus kertomalla ne ositteittain hyväksytysti vastanneiden kotitalouksien osuuden käänteisluvulla. Nämä otostason tietojen perusteella vastauskatkorjatut painot kalibroidaan CALMAR-makrolla vastaamaan perusjoukon keskeisiä tunnettuja jakaumia. Menettelyllä pyritään pienentämään kadon valikoivuuden aiheuttamaa harhaa ja tuottamaan mahdollisimman tarkkoja estimaatteja tärkeimmille tulomuuttujille. Vuoden 2013 aineiston painojen kalibroinnissa käytettiin seuraavia tietoja:

- alue (maakuntajako, jossa Helsinki ja muu pääkaupunkiseutu erikseen; tilastollinen kuntaryhmitys)
- asuntokunnan koko
- jäsenten ikä- ja sukupuoliryhmät
- keskeisten tuloerien kokonaissummat: palkka-, yrittäjä- ja omaisuustulot, työttömyyspäivärahat (peruspäiväraha ja työmarkkinatuki, ansiosidonnainen osuus), eläkkeet, asunto- ja opintolainojen korot; tulonsaajien lukumäärät (ansiosidonnainen työttömyyspäiväraha, palkkatulot, eläketulot).

3 Tietojen oikeellisuus ja tarkkuus

Taulukossa 1 on esitetty tietoja vuoden 2013 tulonjakotilaston ensimmäisen tutkimuskerran otoksesta ja kadosta ositteittain. Ositteessa oleva numero kuvaa tuloluokkaa, esimerkiksi palkansaajat on jaettu valtionveronalaisten tulojen mukaan neljään luokkaan (1=pienituloisin, 4=suurituloisin luokka).

Taulukko 1. Vuoden 2013 tulonjakotilaston I tutkimuskerran otoksen jakautuminen ositteittain

Osite	Master-otoksen koko	Brutto-otos	Poiminta-suhde, %	Hyväksytyt kotitalouksia	Kato	Ylipeitto
Palkansaajat 1	10 258	821	8,0	504	306	11
Palkansaajat 2	8 622	651	7,6	409	237	5
Palkansaajat 3	7 550	568	7,5	374	188	6
Palkansaajat 4	3 642	501	13,8	307	187	7
Yrittäjät 1	1 803	400	22,2	230	164	6
Yrittäjät 2	858	300	35,0	204	93	3
Maanviljelijät 1	750	199	26,5	149	49	1
Maanviljelijät 2	583	183	31,4	135	48	0
Eläkeläiset 1	7 399	500	6,8	304	164	32
Eläkeläiset 2	4 857	400	8,2	288	104	8
Muut 1	2 287	299	13,1	151	144	4
Muut 2	304	131	43,1	76	51	4
Ei verotietuetta	253	47	18,6	15	28	4
Yhteensä	49 166	5 000	10,2	3 146	1 763	91

Koko otoksen koosta, vastanneista, kadosta ja ylipeitosta on esitetty tietoja taulukossa 2. Vuonna 2013 otoskoko oli yhteensä 13 960 kotitaloutta, joista osa paljastui haastateltaessa kohdeperusjoukkoon

kuulumattomiksi. Tällaisia ylipeittotapauksia ovat esimerkiksi kotitaloudet, joiden kohdehenkilö on muuttanut pysyvästi ulkomaille tai laitokseen tai kuollut. Ylipeiton poistamisen jälkeen netto-otokseen jäi 13 770 taloutta.

Ensimmäisen tutkimusvuoden ja tutkimuskerran lähtöotoksen koko eroaa paneelien välillä. Tämän seurauksena 1.–3. kertaa tutkimukseen osallistuvien otoskoko on selvästi suurempi kuin aiemmin tutkimuksessa aloittaneessa 4. paneelissa, jossa lähtöotoksen koko oli pienempi kuin myöhemmissä paneeleissa.

Ensimmäistä kertaa tutkimukseen osallistuvilla vastauskato oli 35,9 prosenttia. Toista kertaa tutkimukseen osallistuvien kotitalouksien vastauskato oli 15,8 prosenttia, kolmatta kertaa osallistuvien 9,8 prosenttia ja neljättä kertaa osallistuvien 6,5 prosenttia. Toista tai useampaa kertaa tutkimuksessa mukana olevien kotitalouksien vastauskadot on taulukossa laskettu ehdolla, että kotitalous on osallistunut tutkimukseen aikaisempina vuosina. Kadoksi jääneet kotitaloudet eivät ole mukana tutkimuksen seuraavilla haastattelukerroilla. Koko otoksessa (kaikki tutkimuskerrat) nettokato oli 19,9 prosenttia vuonna 2013. Osuus oli 1,7 prosenttiyksikköä suurempi kuin edellisvuonna. Vuoden 2013 tulonjakotilaston aineistoon hyväksytyjen kotitalouksien lukumäärä oli yhteensä 11 030 kotitaloutta. Näissä kotitalouksissa oli kaikkiaan 27 142 henkilöä.

Taulukko 2. Vuoden 2013 tulonjakotilaston otoskoko ja vastauskato

	Koko otos	I	II	III	IV
Brutto-otos, kotitalouksia	13 960	5 000	3 369	2 851	2 740
Ylipeitto	190	91	42	31	26
Netto-otos	13 770	4 909	3 327	2 820	2 714
Kato	2 740	1 763	525	276	176
Kieltäytyneitä	1 887	1 174	398	197	118
Ei tavoitettu	649	460	98	49	42
Muu syy	204	129	29	30	16
Hyväksytyjä	11 030	3 146	2 802	2 544	2 538
Nettokato %	19,9	35,9	15,8	9,8	6,5

Taulukossa 3 on tarkasteltu vastauskadon jakautumista ositteittain tutkimuksen ensimmäisellä tutkimuskerralla vuosina 2004–2013. Vastauskatoprosentit on laskettu painottamattomista luvuista otostasolla. Vuodesta 2012 vuoteen 2013 vastauskato kasvoi 3,9 prosenttiyksikköä. Ositteittain tarkasteltuna kato kasvoi kaikissa muissa paitsi pienituloisimpien palkansaajien ja verotietueettomien ositteissa. Kato oli keskimääräistä korkeampaa eläkeläisiä lukuun ottamatta ammatissa toimimattomien ja verotietueettomien ositteissa.

On huomattava, että vuodesta 2003 lähtien käytetty kotitalouksien luokittelu ositteisiin pohjautuu kohdehenkilön kotitalouteen eikä kohdehenkilöön, ja hankalasti luokiteltaviin kolmeen viimeiseen ryhmään (muut, ei verotietuetta) on jäänyt selkeästi vähemmän havaintoja kuin aikaisempina vuosina. Tästä syystä vastauskadon vaihtelu näkyy voimakkaammin näissä muutenkin heterogeenisissä ryhmissä.

Vastauskadon (yksikkökato) ohella tulosten laatuun vaikuttaa yksittäisiin haastattelukysymyksiin liittyvä osittaiskato (eräkato). Korkotulotiedoissa (lähdeverolain alaiset korkotulot) on huomattavampaa osittaiskatoa. Korkotulotietojen puuttumista korjataan nk. hot deck -imputointimenetelmällä.

Taulukko 3. Nettokato (%) otostasolla tulonjakotilaston I paneelissa vuosina 2004–2013

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Palkansaajat 1	24,5	25,2	31,0	27,7	32,2	35,3	32,7	38,6	40,1	37,8
Palkansaajat 2	21,1	22,4	24,1	23,9	26,8	31,4	27,2	35,3	28,9	36,7
Palkansaajat 3	18,8	22,6	22,4	23,8	26,8	27,3	26,9	28,6	29,0	33,5
Palkansaajat 4	22,3	25,1	25,1	23,1	30,3	28,4	23,5	32,8	27,1	37,9
Yrittäjät 1	22,8	27,0	25,9	26,2	28,5	30,7	31,2	34,1	35,8	41,6
Yrittäjät 2	22,2	27,8	24,4	28,4	30,1	26,8	31,0	28,9	30,2	31,3
Maanviljelijät 1	14,8	19,8	17,2	16,4	16,1	21,7	17,7	21,7	22,2	24,7
Maanviljelijät 2	11,0	15,5	11,9	15,0	13,9	13,3	15,8	23,5	16,1	26,2
Eläkeläiset 1	21,8	25,2	25,3	29,0	27,3	29,9	24,7	35,7	30,4	35,0
Eläkeläiset 2	19,0	21,8	20,4	16,7	20,6	19,7	21,4	24,0	25,6	26,5
Muut 1	29,9	38,0	41,4	39,4	41,4	45,6	38,3	49,8	48,3	48,8
Muut 2	29,4	39,3	26,5	27,1	28,0	32,0	31,8	33,8	34,6	40,2
Ei verotietuetta	62,0	44,0	68,8	69,6	66,7	56,8	71,7	71,7	71,4	65,1
Yhteensä	21,4	24,9	25,0	25,6	28,3	29,9	28,0	33,7	32,0	35,9

Tulonjakotilaston tuloslukuihin eli estimaatteihin sisältyy otannasta aiheutuvaa satunnaisvaihtelua. Tämän satunnaisvaihtelun suuruutta voidaan arvioida estimaatin keskivirheen avulla. Keskivirheen suuruuteen vaikuttavat otoskoko ja muuttujan arvojen vaihtelu otoksessa eli otosvarianssi. Ryhmissä, joissa otokseen on tullut vähän havaintoja, keskivirhe saattaa olla suuri ja tulokset ovat sen vuoksi epävarmoja.

Tilaston taulukoissa ei ole julkaistu tulotietoja, mikäli ryhmään on otoksessa tullut vähemmän kuin 30 kotitaloutta tai tulonsaajakohtaisissa taulukoissa on vähemmän kuin 30 tulonsaajaa. Desiiliryhmien ja tuloluokkien rakennetta kuvaavissa taulukoissa on lukumäärät merkitty sulkuihin, mikäli otoksessa on vähemmän kuin 10 kotitaloutta tai tulonsaajaa. Keskivirheen avulla voidaan tutkimuksen kullekin estimaatille laskea luottamusväli, jolla perusjoukon todellinen arvo on tietyllä luotettavuustasolla.

Käytettävissä olevien rahatulujen kotitalouskohtaisen keskiarvon estimaatti oli 37 701 euroa ja suhteellinen keskivirhe 0,6 prosenttia vuonna 2013. Suhteellinen keskivirhe eli variaatiokerroin kuvaa keskivirheen prosentuaalista osuutta keskiarvosta. Vuoden 2013 aineistossa käytettävissä olevien tulojen keskiarvo oli 95 prosentin todennäköisyydellä välillä 37 232–38 170 euroa. Taulukossa 4 on esitetty kotitalouksien tulojen keskivirheet sosioekonomisen aseman mukaan vuonna 2013.

Tulosten laatuun vaikuttavat kadon ja satunnaisvaihtelun lisäksi peittovirheet (kehikkoperusjoukko poikkeaa kohdeperusjoukosta) ja mittausvirheet (tulomuuttujan mitattu arvo poikkeaa sen oikeasta arvosta). Osa näistä virhelähteistä voi tuottaa systemaattisia virheitä. Systemaattisia virheitä voidaan arvioida vertaamalla estimaatteja rekistereistä saataviin, koko väestöä koskeviin tietoihin sekä muiden tilastojen vastaaviin tietoihin. Vertailuja tehdään vuosittain ja niitä voi tiedustella Tilastokeskuksesta.

Taulukko 4. Kotitalouksien tulojen ja asumiskustannusten keskiarvot sosioekonomisen aseman mukaan vuonna 2013

Sosioekonominen asema	Kotitalouksia perusjoukossa, 1000		Käytettävissä olevat rahatulot		Asumiskustannukset ¹⁾		Käytettävissä olevat rahatulot, pl. asumiskustannukset	
	Keski-arvo	Keski- virhe, %	Keski- arvo	Keski- virhe, %	Keski- arvo	Keski- virhe, %	Keski- arvo	Keski- virhe, %
Kaikki kotitaloudet	2 622	0,5	37 701	0,6	5 887	0,7	31 905	0,7
Ylemmät toimihenkilöt	436	2,3	61 469	1,3	7 331	1,6	54 275	1,5
Alemmat toimihenkilöt	456	2,6	41 132	1,1	6 525	1,5	34 699	1,3
Työntekijät	401	2,7	38 827	1,2	6 046	1,6	32 872	1,4
Maatalousyrittäjät	33	5,7	55 127	4,2	4 933	5,3	50 445	4,5
Muut yrittäjät	149	3,9	59 722	3,7	7 021	2,7	52 896	4,1
Eläkeläiset	866	1,2	25 819	1,0	4 590	1,3	21 299	1,2
Työttömät	147	5,0	16 956	2,7	5 650	2,7	11 327	3,7
Opiskelijat ja muut	136	5,6	16 301	3,6	6 154	2,4	10 160	5,5

1) Asumiskustannuksiin on luettu kiinteistövero.

4. Julkaistujen tietojen ajantasaisuus ja oikea-aikaisuus

Tulonjakotilastoa tehdään vuosittain. Lopulliset tiedot tilastosta julkaistaan noin 16 kuukautta tilastovuoden päättymisen jälkeen. Samaan aikaan tiedot toimitetaan EU:n tilastovirastolle Eurostatille. Eurostat julkaisee Suomen tiedot osana EU:n tulo- ja elinolotilastoa noin vuoden viiveellä.

5. Tietojen saatavuus ja läpinäkyvyys

Tulonjakotilaston ennakkolliset ja lopulliset tiedot julkaistaan Tilastokeskuksen internet-sivuilla SVT:n Tulot ja kulutus -sarjassa sähköisinä julkistuksina ja katsauksina, pdf-muodossa sekä StatFin-tietokantataulukoina. Tiedot löytyvät osoitteesta www.tilastokeskus.fi/tulonjakotilasto.

Mikäli on tarpeen saada verkkosivuilla julkaistuja tietoja tarkempia tilastoja, niitä voi tilata maksullisena toimeksiantona tilaston tekijöiltä sähköpostitse osoitteella toimeksianto.tilastokeskus@tilastokeskus.fi tai puhelimitse.

Tulonjakotilastossa perusaineistosta laaditaan vuosittain palveluaineisto, jota luovutetaan tutkimustarkoituksiin. Tulonjaon palveluaineistoa käytetään julkishallinnossa, yliopistoissa ja tutkimuslaitoksissa tulonjaon ja sosiaaliturvaetuksien tutkimukseen ja kehittämiseen. Palveluaineiston tutkimuskäytön erityisenä muotona on mikrosimulointi. Tulonjakotilaston palveluaineiston lisäksi sen perusaineistosta laaditaan erillisestä pyynnöstä erityisselvityksiä ja toimeksiantoja. Kansalliset tutkimusaineistot ovat maksullisia ja edellyttävät käyttöluvan hakemista.

Tulonjakotilaston tietokannasta johdetut tiedot toimitetaan Eurostatille ja ne sisältyvät Eurostatin koostamaan tutkimusaineistoon (EU-SILC Users' Database). Lisätietoja tästä tutkimusaineistosta saa Eurostatin verkkosivuilta.

6 Tilastojen vertailukelpoisuus

Tulokäsite

Tulonjakotilaston tulokäsitteenä on EU:n tulo ja elinolotilaston (EU-SILC) mukainen käytettävissä olevat rahatulot. Käsitteet ovat määritelmiltään samat lukuun ottamatta palkkatulojen luontaisuuksia, jotka luetaan tuloihin tulonjakotilastossa, mutta ei EU:n tulo- ja elinolotilastossa. Käytettävissä olevien rahatulojen tulokäsite on otettu käyttöön vuonna 2011, ja sen mukaiset tulot on päivitetty takautuvasti tilaston

aikasarjatietoihin vuodesta 1987 lähtien. Tulonjakotilastoinnissa aiemmin ensisijaisena tulokäsitteenä käytetty laajempi käytettävissä olevat tulot, joka sisältää laskennalliset tuloerät, on säilytetty edelleen tilastoinnissa. Käytettävissä olevat tulot ovat saatavissa perusaineistosta vertailukelpoisesti tilastointi- ja tutkimuskäyttöön, samoin tulokäsitteen näkökulmasta raportoidaan osassa tulonjakotilaston julkaisuja.

Kunakin tilastovuonna julkaisussa esitettävissä aikasarjoissa ja tietokantataulukoissa on huomioitu tulonjakotilaston tulotiedoissa tilastovuonna tapahtuneet muutokset. Julkaistut tiedot pohjautuvat tulonjakotilaston päivitettyihin aikasarja-aineistoihin. Tulonjakotilaston aikasarjan vertailukelpoisuus on hyvä vuosille 1993–2013, ja päätuloerien kohdalla kohtuullisen hyvä vuodesta 1993 taaksepäin varhempisiin tilastovuosiin. Vuonna 2013 tulotiedoissa ei ollut tietojen vertailukelpoisuuteen vaikuttaneita muutoksia henkilöverotuksessa käyttöönotettua YLE-veroa lukuun ottamatta. Siihen rinnastettava TV-lupamaksu ei sisälly tilaston aiempien vuosien veroluonteisiin maksuihin. YLE-vero pienentää tulotasoa keskimäärin 0,5 prosenttia.

Tulotiedoissa on tapahtunut aiempina vuosina seuraavia muutoksia, joilla on vaikutusta tietojen vertailukelpoisuuteen. Nämä ovat seuraavat:

- Kotitalouksien käytettävissä olevat rahatulot eroaa tulonjakotilastossa vuonna 2010 ja sitä edeltävinä tilastovuosina olleesta käytettävissä olevien rahatulojen käsitteestä siten, että tietoon ei lueta veronalaisia luovutusvoittoja. Tietoon luetaan sitä vastoin toiselle kotitaloudelle maksetut säännöllisluonteiset ja velvoittavat tulonsiirrot laajemmin kuin aikaisemmin (elatusapu).
- Laskennallinen asuntotulo omistusasunnosta ja saatu laskennallinen asuntoetu toiselta kotitaloudelta käypää hintaa edullisemmin vuokratusta asunnosta tuotetaan edelleen erillisinä tulokomponentteina. Vuonna 2006 tilastossa uudistettiin asuntotulon laskentatapaa ottamalla huomioon toisaalta yhtenäiset käytännöt muiden Tilastokeskuksen tilastojen (erityisesti kulutustutkimus ja kansantalouden tilinpito) kanssa ja toisaalta EU:n tulo ja elinolotilastoa (EU-SILC) koskevan asetuksen vaatimukset. Merkittävimmät muutokset liittyvät otoskotitalouksille ositemenetelmällä laskettujen bruttovuokrien ositteiden tarkentumiseen ja omistusasuntojen poistojen käsittelyyn. Ositteissa tilastollisen kuntaryhmittelyn mukainen bruttovuokra on korvattu kunnittaisella ja suurimmissa kunnissa osa-alueittaisella tiedolla. Ositekohtaiset bruttovuokra-arvot perustuvat edelleen Tilastokeskuksen vuokratilaston vapaarahoitteisten asuntojen vanhojen ja uusien vuokrasuhteiden keskimääräisiin vuokriin, mutta havaintomääriltään pienten ositteiden vuokra-arvoja on korjattu vanhojen asunto-osakeyhtiömuotoisten asuntojen myyntihinnoilla. Asuntotulosta ei enää omakotiasujilla vähennetä poistoja. (Ks. Tulonjakotilasto, käsitteet ja määritelmät, asuntotulo eli laskennallinen nettovuokra). Uudistetulla menetelmällä laskettu asuntotulo on viety takautuvasti aikasarjatietoihin vuodesta 1993 lähtien, joten tieto on tältä osin vertailukelpoinen kun tietolähteenä käytetään tulonjakotilaston aikasarja-aineistoa.
- Kotitalouksien välisiin saatuihin tulonsiirtoihin ei vuoden 2006 tulonjakotilastosta lähtien ole laskettu enää kotitalouden saamia raha- tai muita lahjoja. Syynä on yhtenäisyys EU:n tulo- ja elinolotilaston (EU-SILC) tulokäsitteen kanssa. Uusi laskentatapa vähentää kotitalouksien keskimääräisiä käytettävissä olevia tuloja noin 150 euroa kotitaloutta kohti.
- Vuonna 2006 siirryttiin metsätulojen verotuksessa kokonaan myyntituloihin pohjautuvaan verotukseen. Tämän vuoksi metsätulojen käsittely on muuttunut myös tulonjakotilastossa. Metsätalouden tulot perustuvat nyt kokonaan verotietoihin puunmyyntituloista eikä täydentäviä tietoja enää kysytä haastattelussa. Metsätalouden kustannukset arvioidaan prosenttiosuutena metsän myyntituloista, kun ne aiemmin laskettiin haastattelutietoihin perustuvalla regressiomallilla.
- Tulonjakotilaston tulokäsitteiden vertailtavuutta vaikeuttaa myös vuoden 2005 osinkoverouudistus, jossa luovuttiin yhtiöveron hyvityksestä. Ennen verouudistusta yhtiöveron hyvitys luettiin tuloksi osinko-, tuotannontekijä- ja bruttotuloihin. Koska yhtiöveron hyvitys sisältyi myös maksettuihin tulonsiirtoihin, verouudistuksella ei kuitenkaan ole vaikutusta käytettävissä olevan tulon vertailtavuuteen. Tulonjakotilaston aikasarjatiedostoihin verouudistuksesta johtuvat muutokset on korjattu vuosille 1993–2004.

Luokitukset ja menetelmät

Tulonjakotilastossa vuodesta 2003 alkaen (11.7.2003 voimaan tullut Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus) käytössä ollut suuralueluokitus (NUTS 2) on uudistettu vuonna 2012 (Komission asetus 31/2011). Uudistuksella on rakenteellisia vaikutuksia NUTS 2 -aluejakoon.

Tulonjakotilastossa on vuodesta 2011 lähtien käytetty uutta ammattiluokitusta (Ammattiluokitus 2010). Se pohjautuu kansainvälisen ammattiluokituksen ISCO-08 luokituksen uudistukseen. Ammattiluokitusta käytetään apuna sosioekonomisen aseman luokituksessa. Uudistuksen vaikutus tulonjakotilastossa julkaistuihin sosioekonomisen aseman mukaisiin aikasarjatietoihin ei ole merkitsevä.

7. Selkeys ja eheys/yhtenäisyys

Hallinnollisista rekistereistä koottu **tulonjaon kokonaistilasto** kuvaa asuntokuntien vuosituloja ja niiden jakautumista erityisesti aluenäkökulmasta. Tilastoyksikkönä käytetty asuntokunta (ns. rekisterikotitalous) poikkeaa hieman tulonjakotilaston kotitalouskäsitteestä. Koska tulonjaon kokonaistilaston tulokäsite perustuu vain rekisteritietoihin, se ei sisällä laskennallisia tuloeria eikä eräitä tuloja, joista saadaan tietoa vain haastatteleamalla (mm. asuntotulo, lähdeveron alaiset korkotulot ja kotitalouksien väliset tulonsiirrot). Rekisteritiedoista tulonjaon kokonaistilasto sisältää veronalaiset luovutusvoitot, kun taas kiinteistövero ei sisälly maksettuihin tulonsiirtoihin. Tulonjaon kokonaistilaston käsitteet esimerkiksi tulojen osalta eivät täysin täytä kansainvälisiä suosituksia. Tilastojen tiedot saattavat erota myös otanta- ja tuotantomenetelmistä johtuvista syistä.

Tulonjakotilaston ja **kulutustutkimuksen** välillä ei ole merkittäviä käsitteellisiä eroja. Molemmat noudattavat kansainvälisten suositusten mukaista käytettävissä olevan tulon määrittelyä. Kulutustutkimuksen tulokäsite perustuu pääasiassa rekisteritietoihin eikä sisällä eräitä tuloja, joista saadaan tietoa vain haastatteleamalla. Tärkeimpiä tällaisia tuloeria ovat lähdeveron alaiset korkotulot ja kotitalouksien väliset tulonsiirrot (mm. saatu elatusapu). Edellä mainittujen seikkojen lisäksi tilastojen tiedot saattavat erota otanta- ja tuotantomenetelmistä johtuvista syistä.

Verotustietoihin perustuvasta **veronalaiset tulot -tilastosta** saadaan tiedot luonnollisten henkilöiden veronalaisista tuloista, vähennyksistä ja veroista. Sen kuvaama ilmiöalue on suppeampi kuin tulonjakotilaston. Veronalaiset tulot -tilastosta ei saada kotitalouskohtaisia tietoja, vaan tilastoyksikkö on tulonsaaja tai aviopari. Sen ulkopuolelle jää myös osa kotitalouksien saamista yrittäjä- ja omaisuustuloista (mm. lähdeveron alaiset korkotulot) sekä tulonsiirroista (mm. osa kansaneläkkeistä sekä tapaturmavahinkoturvaan perustuvista etuuksista, sotilasvammalakiin perustuvat eläkkeet, asumistuet, toimeentulotuki sekä lapsilisät).

Tulonjakotilasto kuvaa kotitaloussektorin tuloja ja tulonsiirtoja ja on siten **kansantalouden tilinpidon kotitaloussektorin tulo- ja tulonkäyttötilin** laajennus. Verrattaessa tulonjakotilaston koko maan tulosummaa kansantalouden tilinpidon tulo- ja tulonkäyttötilin eriin on otettava huomioon erot sektorin rajaamisessa, eräissä määritelmässä ja tilastojen laatimismenetelmässä. Erojen johdosta kansantalouden tilinpidon ja tulonjakotilaston luvut esimerkiksi kotitalouksien käytettävissä olevan tulon vuosimuutoksista saattavat erota tuntuvastikin toisistaan.

Tulonjakotilaston perusjoukon muodostavat yksityiset kotitaloudet. Kansantalouden tilinpidossa kotitaloussektoriin luetaan myös ns. laitostaloudet. Vuonna 2003 kansantalouden tilinpidon aikasarjoja tarkistettiin siten, että kotitaloussektoriin luetaan myös asunto-osakeyhtiöt siltä osin kuin kotitaloudet ovat asunto-osakkeiden omistajia (eli suurimmalta osin).

Lisätietoja

Veli-Matti Törmälehto 029 551 3680

Kaisa-Mari Okkonen 029 551 3408

Vastaava tilastojohtaja:
Riitta Harala

toimeentulo.tilastokeskus@tilastokeskus.fi
www.tilastokeskus.fi
Lähde: Tulonjakotilasto 2013, Tilastokeskus

Asiakaspalaute: www.tilastokeskus.fi/palaute

Tietopalvelu ja viestintä, Tilastokeskus
puh. 029 551 2220
www.tilastokeskus.fi

Julkaisutilaukset, Edita Publishing Oy
puh. 020 450 05
asiakaspalvelu.publishing@edita.fi
www.editapublishing.fi

ISSN 1796-0479
= Suomen virallinen tilasto
ISSN 1795-8121 (pdf)